

T.C.

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

**OKUL ÖNCESİ ÖĞRENCİLERİNİN DEĞER ALGILARI
İLE ANNELERİNİN AİLE İLİŞKİLERİNE DAİR
GÖRÜŞLERİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zehra DEMİRCİ

İstanbul

Temmuz, 2019

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ ÖĞRENCİLERİNİN DEĞER ALGILARI İLE
ANNELERİNİN AİLE İLİŞKİLERİNE DAİR GÖRÜŞLERİ
ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zehra DEMİRCİ

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Turgay ŞİRİN

İstanbul
Temmuz, 2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Anabilim Dalı, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Turgay ŞİRİN

Üye Dr. Öğr. Üyesi Orkun Osman BİLGİVAR

Üye Doç. Dr. Durmuş ÜMMET

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Ömer ÇAHA
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değerleri İle Aile İlişkilerine Dair Nitel Bir Araştırma” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Zehra DEMİRCİ

ÖNSÖZ

Bu çalışma ilk akademik çalışmam olması sebebiyle araştırma sürecinde adımlarımı heyecanla attığım, benim için değerli ve özel bir çalışmadır. Çalışmanın konusunu belirlemekten, planlanmasına, yürütülmesine ve oluşumuna katkı sağlayan, çalışmayı tamamlayabileceğime olan inancımı destekleyen tez danışmanım Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı Başkanı Dr. Öğr. Üyesi Turgay ŞİRİN hocama teşekkürlerimi sunarım.

Değerli zamanını ayırarak çalışmayla ilgili görüş ve önerilerini benimle paylaşan Doç. Dr. Hakan AKÇAY hocama ve yine görüş ve önerileriyle beni aydınlatarak tezin tamamlanması için destekleyen çok değerli arkadaşlarım Arş. Gör. Sadık HACI ve Ayşe ATEŞ' e teşekkürü borç bilirim. Ayrıca veri toplama aşamasında çalışmaya katılım sağlayarak bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük katkıları olan sevgili annelere ve çocuklarına çok teşekkür ederim.

Varlığından kuvvet bulduğum, her zaman yanımda olan ve bana güvenerek beni her koşulda destekleyen sevgili annem Hava DEMİRCİ' ye ve bu günlere gelmemde çok büyük emeği olan rahmetli babam Durmuş DEMİRCİ' ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Zehra DEMİRCİ

İstanbul - 2019

ÖZET

OKUL ÖNCESİ ÖĞRENCİLERİNİN DEĞER ALGILARI İLE ANNELERİNİN AİLE İLİŞKİLERİNE DAİR GÖRÜŞLERİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Zehra DEMİRCİ

Yüksek Lisans, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Turgay Şirin

Temmuz-2019,75 Sayfa

Yapılan çalışmada, okul öncesi eğitim alan çocukların annelerinin aile hayatı ile ilgili görüşleri ve çocuklarının değerlere ilişkin kazanımları arasındaki ilişki nitel veriler doğrultusunda incelenmiştir. Çalışma için 29 anne ve 29 okul öncesi dönemi çocuğun görüşmelerde elde edilen verileri incelenmiştir. Olgu bilimsel yöntemle yürütülen çalışmada, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu içerisinde, annelere, aile hayatı, aile iletişimi, ailede saygı ve sorumluluklara ilişkin sorular yöneltilmiştir. Çocuklara ise, sevgi, saygı, iyilik, sorumluluk değerlerine ilişkin sorular ve örnek olaylar sorulmuştur. Çalışmada, annelerin aile hayatının işlevselliğine ilişkin vermiş olduğu yanıtlar ve demografik değişkenler betimsel istatistiksel yöntemlerle değerlendirilmiştir. Çalışmanın bulguları doğrultusunda, annelerin vermiş olduğu yanıtların çoğunluğunun, ailedeki bireylerin sorumluluklarını yerine getirdiği, duygularını ifade edebildiği, problemleri birlikte çözebildikleri, kuralların esnek olduğu, yardımlaşmanın olduğu görülmektedir. Öte yandan, çocukların ifadeleri doğrultusunda, çoğunluğunun aile üyelerini sevdiğini, saygı duydukları kişilerin ise öğretmenleri ve arkadaşları olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca, aileye ilişkin sorumluluk anlayışının, çocuklar için ebeveynlerin yerine getirdiği görevler anlamına geldiği sonucu elde edilmiştir. Çocukların, ailedeki sorumluluklar hakkında görüşlerinin annenin ev işlerini yapması ve babanın çalışması olarak yanıtlardan oluşmaktadır. Ayrıca, çocukların saygı anlayışının ise daha iyi bir insan olmaya yönelik bir gereklilik olduğu ve iyilik değerine ilişkin çocukların yardımseverliğe

yönelik yanıtlarının çoğunlukta olduğu görülmektedir. Araştırmada elde edilen sonuçların, çocukların okul öncesi eğitimde değerler eğitiminin aile işlevselliği ile bütünleştiği ve ailedeki işlevselliğin eğitim hayatında ve ailede görmüş oldukları tutum ve davranışları doğru ve sağlıklı bir biçimde içselleştirmelerine olanak sağladığını göstermektedir. İleri çalışmalarla okul öncesi dönem çocuklarında değerler anlayışının kapsamının geliştirilebileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Çocuk, Değerler, Okul Öncesi Eğitim

ABSTRACT

QUALITATIVE STUDY OF PRESCHOOLERS' VALUES PERCEPTIONS AND THEIR MOTHERS' OPINIONS REGARDING FAMILY RELATIONSHIP

Master, Family Counseling and Education

Zehra DEMİRCİ

Thesis Supervisor: Dr. Öğrt. Üyesi TURGAY Şirin

July – 2019,75 Pages

In this study, the relationship between the mothers' opinions on the family life and the values of the pre-school children were examined according to the qualitative data. 29 mothers and 29 preschool children participated in the study. As a part of phenomenological methods for the study, semi-structured interview form developed by the researcher, mothers were asked questions about family life, family communication, respect and responsibilities. Additionally, children were asked questions and case studies about love, respect, goodness, responsibility values. In this study, mothers' responses to the functionality of family life and demographic variables were evaluated with descriptive statistical methods. According to the findings of the study, the majority of mothers' responses indicate that the individuals in the family must fulfill their responsibilities, express their feelings, solve problems together, and the rules should be flexible. Also they mentioned that there should be cooperation among family members. On the other hand, in line with the statements of the children, it was concluded that the majority of them loved their family members, and the people they mostly respected were their teachers and friends. In addition, it was concluded that children's responsibility concept for the family was the duties of the parents. It was also seen that children's views on responsibilities in the family were mainly related to their mothers' responsibilities of housework and their fathers' work-related responsibilities. Furthermore, it was seen that meaning of respect for children is a necessity to be a better person. It was determined that the questions asked to the

children about the value of goodness included .The results of the study show that children's values in pre-school education integrate with family functionality and enable the functionality of the family and the children to internalize their attitudes and behaviors in their educational life and family in a correct and healthy manner. It is thought that the scope of values understanding in preschool children can be improved with further studies

.Keywords: Children, Family, Preschoolers, Value Education.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	ii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER TABLOSU	ix
BÖLÜM 1 - - - - -	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	2
Araştırmanın Amaç ve Alt Amaçları	3
1.3 Araştırmanın Önemi	4
Sınırlılıklar	5
Varsayımlar	5
Tanımlar	5
BÖLÜM 2	7
KURAMSAL ÇERÇEVE	7
Değer.....	7
Değerlerin Sınıflandırılması	8
Değerler Eğitimi	11
Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi.....	14
2.4. Aile ve Aile İlişkileri ve Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü	15

BÖLÜM 3.....	20
YÖNTEM.....	20
3.1.Araştırmanın Modeli.....	20
3.2.Çalışma Grubu	21
Veri Toplama Araçları:.....	24
Kişisel Bilgi Formu	24
Okul Öncesi Çocuğun Değerleri İle İlgili Görüşme Formu	24
Anneler İçin Aile İlişkileri Görüşme Formu	25
Verilerin Toplanması	26
Verilerin Çözümlemesi.....	26
BÖLÜM 4.....	27
BULGULAR	27
Annelerin Aile İlişkileriyle İlgili Görüşlerine Dair Bulgular	27
Çocukların Değer Algılarına Dair Bulgular	32
Çocukların Değer Algılarını Kapsayan Yanıtların Annelerin Aile İlişkilerine Dair Görüş Bildirdiği Yanıtlarla Karşılaştırılması	40
BÖLÜM 5.....	47
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	47
5.1. Sonuç	47
5.2.Öneriler	51
KAYNAKÇA	53
EKLER.....	57
ÇOCUK GÖRÜŞME FORMU.....	57
AİLE İLİŞKİLERİ GÖRÜŞME FORMU	58
KİŞİSEL BİLGİ FORMU.....	59
KATILIMCI ONAY FORMU.....	61

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2. 1: M.Rokeach'ın Değer Sınıflaması.....	9
Tablo 2. 2: Schwartz'ın Değer Sınıflaması.....	9
Tablo 2. 3: Spranger'in Değer Sınıflaması.....	11
Tablo 3. 1: Annelere Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel İstatistikleri.....	21
Tablo 3. 2: Çocuk Görüşme Formunda Yer Alan Sorular	25
Tablo 3. 3: Anne Görüşme Formunda Yer Alan Sorular	25
Tablo 4. 1: Annelerin Ailede İletişim Hakkında Görüşlerinin Betimsel İstatistikleri	27
Tablo 4. 2: Annelerin Ailede ki Kural ve Sorumluluklara İlişkin Görüşlerinin Betimsel İstatistikleri.....	29
Tablo 4.3:Annelerin Ailede ki Problem Çözme ve Yardımlaşmaya İlişkin Görüşlerinin Betimsel İstatistikleri	30
Tablo 4.4: Annelerin Ailede ki Sevgi ve Şefkate İlişkin Görüşlerinin Betimsel İstatistikleri.....	31
Tablo 4.5:Çocukların Sevgi Değerine İlişkin Görüşlerinin Betimsel İstatistikleri	33
Tablo 4.6: Çocukların Saygı Değerine İlişkin Görüşlerinin Betimsel İstatistikleri ...	34
Tablo 4.7: Çocukların Sorumluluk Değerine İlişkin Görüşlerinin Betimsel İstatistikleri	36
Tablo 4. 8: Çocukların İyilik Değerine İlişkin Görüşlerinin Betimsel İstatistikleri ..	38
Tablo 4. 9:Anne Görüşme Formu İçin Oluşturulan Kodlar	45
Tablo 4. 10: Çocuk Görüşme Formu İçin Oluşturulan Kodlar:	46

ŞEKİLLER TABLOSU

Şekil 4. 1. Annelerin Aile İlişkilerine Dair Görüşleri Şeması.....	27
Şekil 4. 2. Çocukların Değer Algıları Şeması	32
Şekil 4.3. Çocukların Değer Algıları İle Annelerinin Aile İlişkileri Hakkındaki Görüşleri Arasındaki İlişki Şeması	44

BÖLÜM ■

GİRİŞ

Değerler, tarih boyunca filozofların, psikologların, sosyologların, bilim adamlarının çalışmalarının ortak noktası olmuştur. Değerler, bir toplumun ulaşabileceği en iyi, en güzel, duygu, düşünce ve davranışlardır. Toplumun geleceği için, herkesçe kabul gören, herkesçe onaylanan kurallar ve yargılardır. Toplumun ideal düşüncesini ve davranış kalıplarını yansıtır(Turan & Ulusoy, 2016). İnsanın dünyaya gelmesiyle birlikte 6 yaşa kadar olan kritik bir dönemi kapsayan okul öncesi dönem her alanda olduğu gibi çocukların değer kazanımı açısından da çok önemli bir dönemdir. Oktay (2002:111), okul öncesi dönemi diğer dönemlerle karşılaştırıldığında gelişim alanlarının birbirleriyle ilişkisinin en fazla olduğu dönem olarak nitelemiştir. Sosyal, duygusal, bilişsel, dil gelişimi ve hareket gelişimi gibi alanlar adeta birbirinin içinde gibi birbirlerini etkiler. Bu sebeple bu dönemde kazanılacak değerler, çocuğun sosyal çevresinden ve onla kurduğu etkileşimden payını alacağı için çocuğun ilk sosyal ortamı olan ailede, ilişkilere özen gösterilerek, okul öncesi dönemde değer kazanımına önem verilmelidir.

Teknoloji ve sanayileşmeyle birlikte gelişen ve başkalaşan dünyamızda değerleri yaşam biçimi haline dönüştürmek ve kalıcılığını sağlamak her geçen gün daha da zorlaşmaktadır. Herkes tarafından kabul edilebilir iyi insan olmanın kriterlerini oluşturan evrensel ve milli değerlerimizi çocuklarımıza aktarma süreci olan değerler eğitimi çok önemlidir. Albert Einstein' in dediği gibi başarılı bir insan olmaya çalışmaktan ziyade değerli bir insan olmaya çalışmak yani çocuklarımız için en az akademik başarı kadar, olumlu davranış kazandırmak son derece önemlidir. Ekinci'ye (2018: 47) göre, her ev adeta bir okuldur. Ebeveynler de bu okulun öğretmenleridirler. Çocuklar ise bu okuldan eğitim alırlar. Bu nedenle değerlerin ilk olarak kazanılacağı ve içselleştirileceği yer ailedir.

Yapılan literatür taramasında değerler ve değerler eğitimi dair pek çok değişken açısından incelenmiş fakat aile ilişkileri açısından incelenmediği görülmüştür. Bu çalışmada okul öncesi çocuklarının değerleri ile annelerinin aile ilişkilerine dair görüşleri betimsel olarak analiz edilerek yorumlanacaktır.

Problem Durumu

Ailenin tanımına bir bakacak olursak çeşitli tanımlamalar olduğunu görüyoruz. Literatürde, aile için farklı tanımlamalar üzerinde durulmuştur. İlk tanım, psikiyatrik ortamlarda en fazla kullanılan ve aileyi üyelerinden birinin düşüncesine, onun duyguları ve fantezileri yoluyla tanımlar. Kültürel bir yaklaşım içeren bir diğer tanım, aileyi en temel ve en geniş açıyla bir kurum olarak tanımlar. Sosyal psikoloji ve sosyoloji bu tanımı kullanılır. Diğer tanıma göre aile, sosyal bir birimdir. Çeşitli parçalardan oluşan bir sistemdir. Dördüncü tanımda ise aile, toplumun değerleri ile sınırlı bir grup olarak tanımlanır (Nazlı,2014:17). Türk aile yapısı özel ihtisas komisyonu (DPT,1989:3) ise aileyi “kan bağıllığı, evlilik ve diğer yasal yollardan, aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan; bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımların sağlandığı ve düzenlendiği temel bir birim” şeklinde tanımlar

Tüm bu tanımlardan anlaşıldığı üzere aile, temelinde bireyi barındırıyor. Ve bireyin hayatının ilk ve en önemli yılları olan çocukluk yıllarından itibaren psikolojik sosyal ve kültürel daha birçok yönden bireyi şekillendirdiğini görüyoruz. Öyleyse çocuğun yetişmesinde ailenin rolünden bahsetmek olmazsa olmazlardan oluyor. Çocuk, genelde ilk olarak toplumun en küçük yapı taşı olarak adlandırılan ailede dünyaya gözlerini açar. Hayatı ilk olarak ailede deneyimler ve hayata atacağı adımları ilk olarak ailede öğrenir. Bu nedenle aile, toplumda çocuğun yetişmesinden son derece ve ilk sorumlu olan kurumdur denilebilir. Öyleyse çocuğa kazandırılacak karakter için çok önemli olan bir takım insani değerlerinde temelinin ailede atıldığını söyleyebiliriz. Bu bakımdan bireyin tüm gelişim alanlarında sağlıklı bir gelişim göstermesi için ailenin son derece sorumlu bir kurum olduğu söylenebilir.

İçinde yaşadığımız 20. Yüzyıl endüstri ve sanayileşmenin gelişmesiyle birlikte değişime uğrayarak dikkatleri üzerine topladığı bir yüzyıldır. Toplumsal yapıların hızla değiştiği bir dönemdeyiz. Bu değişimlerle birlikte, eski olgular ve değerler yerini yeni olgulara ve değerlere bırakmaktadır. Bu durum, toplumun en küçük birimi olan aileyi de etkilemektedir (Aslan,2002: 25). Sosyal ve kültürel değerlerini gelecek nesillere aktarmak isteyen aileler ve ülkeler için değerler eğitiminin, ailelerin ve eğitim

kurumlarının değişen bu toplumsal ortamlarda çocuk yetiştirmek ve çocuk eğitimi konusunda çaresiz kalmasından dolayı, önemli hale geldiği söylenebilir.

Zavalsız (2014: 10),değerin son zamanlarda çokça gündemde olmasının ona verilen değerden değil, duyulan ihtiyaçtan dolayı bu denli vurgu yapıldığını ve bir şeyin çokça konuşulmasının aslında o konu hakkında bir zafiyetin varlığının göstergesi olduğunu söylemiştir. Yaman (2016: 18), ise değerler eğitimini hayat boyu devam eden değer kazanma/kazandırma süreçleri olarak tanımlamıştır. Son zamanlarda değerler eğitiminin üzerinde durulduğu bir gerçek. Değeri bu kadar çok konuşmamız onla ilgili bir zafiyetimiz olduğu anlamına geliyorsa, değerler konusundaki zafiyetin nasıl tolere edilebileceğinin yolları aranmalıdır. Değerler eğitiminin amacının, toplumsal ve evrensel açıdan kabul görülen nitelikteki değerlerin özümsemesi ve benimsenmesini gerçekleştirmek olduğunu düşünürsek bunu telafi etmenin en iyi yolu eğitimidir diyebiliriz.

Çocuklar gün içinde zamanlarının büyük çoğunluğunu değerleri aktarmak için iyi bir yer olan okulda geçirmektedirler. Ama okulla birlikte ve okuldan daha önce değerlerin ilk aşılandığı yer ailedir. Günümüzde çocuklar medya ve sanal dünya ile o kadar erken tanışıyorlar ki, medyanın ve sanal dünyanın olumsuz etkilerine maruz kalmaları kaçınılmaz oluyor. Bütün bu zararları en aza indirmekte yine ailelere büyük görev düşmektedir.

Aile ve değer kavramının tanımlarından da şunu anlıyoruz ki; değerler eğitimi ve aileyi birbirinden ayırmak mümkün değildir. Toplumun değerlerini yansıtan aile, çocuk yetiştirmenin ilk ve en özel kurumudur. Ailenin toplumun değerlerini yansıtmasından hareketle, araştırma da okul öncesi çocuklarının değerleri ile annelerinin aile ilişkilerine dair görüşlerinin nasıl olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Literatürde okul öncesi dönem çocuklarının değerleri ile aile ilişkileri ile ilgili detaylı çalışmalara rastlanılmaması ve araştırılmaması düşünüldüğünde, konu ile ilgili çalışmak isteyenlere yardımcı olacağı öngörülmektedir.

Araştırmanın Amaç ve Alt Amaçları

Araştırmanın temel amacı, okul öncesi çocuklarının değerleri ile annelerinin aile ilişkileri hakkında ki görüşlerinin nitel olarak incelenmesidir. Araştırmanın temel sorusu bağlamında belirlenen alt problemler aşağıda verilmektedir:

1. Okul öncesi çocuklarının sevgi, saygı, sorumluluk ve iyilik değerleri algısı nedir?

2.Okul öncesi çocuklarının annelerinin aile ilişkilerine dair görüşleri nasıldır?

3.Okul öncesi çocuklarının değer algıları ile annelerinin aile ilişkilerine dair görüşleri arasındaki ilişki var mıdır?

1.3 Araştırmanın Önemi

İnsan kendisine sağlanacak imkanlarla ne kadar erken tanışırsa ondaki bilgi, beceri ve yetenekler ancak o zaman ortaya çıkar ve en üst seviyelere ulaşır. Bu nedenle okul öncesi dönem insan yaşamında son derece önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple bu dönemde çocuğun etkileşimde bulunduğu çevre onun gelişimini etkileyecektir. Oktay (2002: 22), okul öncesi dönemde çocuğa verilenlerin ya da verilemeyenlerin onun geleceğini belirlediğini ve hemen hemen her toplumda ebeveynlerin ve eğitimcilerin çocuklar için arzuladıkları şeyin, onun psikomotor, sosyal-duygusal ve zihinsel yönden sağlıklı gelişim göstermesi, topluma faydalı bağımsız bir birey olması, çevresinin uyum sağlayabilen, gerektiğinde çevresini değiştirebilen, şekillendirebilen bir kişi olabilmesi açısından önemli olduğunu belirterek okul öncesi eğitimin önemini vurgulamıştır.

Çocuk içinde doğduğu ailede yaşamını sürdürebilmek için temel gereksinimlerini karşıladığı gibi birtakım bilgi ve becerilerini de edinir. Değerlerle ilgili kazanımlar da ailede başlar. Çocuk ailede sevmeyi, saygı duymayı, yardımlaşmayı ve sorumluluk üstlenmeyi öğrenir. Ailede her birey sorumluluğunu yerine getirdiğinde birbirine karşı güven, sevgi ve saygıyla bağlı olduğunda sağlıklı ve mutlu çocuklar yetişir (Güder,2015:146).Bu anlamda aile ilişkilerinin çocuğun gelişiminde ve eğitiminde yeri olduğu, Okul öncesi çocuklarının değerleri ile aile ilişkileri arasında bir ilişki olduğu düşüncesi kaçınılmaz oluyor.

Bu araştırma okul öncesi (48-72 ay) dönem çocuklarının değerleri ile aile ilişkilerini incelemek için yapılmıştır. Yapılan literatür taramasında, bu araştırma konusunu doğrudan inceleyen bir araştırmaya rastlanılmamış olması araştırmanın özgünlüğünü oluşturmaktadır.

Sınırlılıklar

1. Araştırma bulguları 2017-2018 yılı bahar döneminde Aksaray merkez ilçede okul öncesi eğitim alan 48-72 ay yaş grubundan 29 çocuk ve annelerinden alınan bilgiler ile sınırlıdır.
2. Araştırmada incelenen çocukların değerleri ve aile ilişkileri yarı yapılandırılmış görüşme formlarının maddeleriyle sınırlıdır.
3. Araştırmada aile ilişkileriyle ilgili ulaşılmak istenen bilgiler sadece annelerle yapılmış görüşmelerle sınırlıdır. Babalara ulaşmak mümkün olmadığından sadece annelerle görüşme yapılabilmektedir.

Varsayımlar

Araştırmanın varsayımları aşağıda belirtilmiştir:

1. Çocuklara uygulanacak olan çocukların sahip olması gereken değerlerle ilgili farkındalıklarını belirleyen Okul Öncesi Çocuk Değerleri Görüşme Formu ve annelere uygulanacak olan Aile ilişkileri hakkında bilgi veren Aile İlişkileri Görüşme Formuna verilen cevapların objektif olarak cevaplandırıldığı ve gerçek durumları yansıttıkları varsayılmıştır.
2. Ölçme araçlarının ölçmek istediği davranış ve durumları doğru olarak aksettirdiği varsayılmıştır.
3. Çalışma grubunun istenen verilere ulaşılabilecek nitelikte olduğu varsayılmıştır.

Tanımlar

Değer; Ekinci' ye (2018: 27) göre “değer bir duyguya, düşünceye, davranışa, nesneye, varlığa veya faaliyete, bireysel ve toplumsal açıdan tanınan önem, başkalarının tavrı ve davranışlarının değerlendirme ölçüsü ya da üstünlük” olarak tanımlanmaktadır.

Değerler Eğitimi; Yaman (2016: 18) bireyin sahip olduğu değerlerin gelecekteki karakterini, hayata bakış açısını, davranışlarını ve hatta yaşamını belirleyeceğini düşündüğü için bireyin genel geçer bazı değerlerin bilincinde olarak gerekli değerleri fark edip kanıp benimseyip bunları karakterinin temelini oluşturmasını sağlayarak davranışlara dökmesi gerektiğini belirtmiştir. Değerler eğitimi yaşam boyu devam eden değer kazanma ve kazandırma süreci olarak tanımlanmıştır.

Okul Öncesi Dönem; Oktay (2002:132) okul öncesi dönemi, insan yaşamının diğer dönemlerinin temelini oluşturan bir dönem olduğunu belirtmiştir.

Aile; Gladding'e (2015:5) göre aile, biyolojik ve psikolojik bağlara sahip, üyeleri arasında duygusal, tarihsel ve ekonomik bir bütünlük olan ve aynı evin üyeleri olduklarını hissedilen bireylerden oluşan bir birliktir.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

Değer

Değer kavramı, eğitimin, felsefenin, sosyolojinin ve psikoloji gibi farklı disiplinlerin ilgi alanı olmuştur. Özellikle sosyal bilimler alanında değerler, insan davranışını açıklamada önemli bir etken olarak görülmektedir. Değerler, kendimiz ve başkalarıyla ilgili davranışlarımıza yön verip, bizlere adeta davranış kılavuzu görevi yapmaktadır (Güder,2015:1).

Etik ve değerle ilgili tartışmaların tarihi Sofistlere ve Sokrates'e kadar uzanmaktadır. Değerin, felsefenin ayrı bir alanı olarak ortaya çıkması ise çoğunlukla Kant'a bağlanır (Osborne,1933:Akt. Balanuye ve Çetin,2015:196).

Değer kavramını felsefe, sorun olarak ele alıp insanların yaptığı davranışları inceleyerek sergilenen davranışların özünde dayandığı temel ilkeleri ve değerleri araştırmaktadır. Psikoloji, değer olgusunu felsefeden farklı olarak ele alır, değer olgusunu insan davranışlarına rehber ve yol gösterici olmasından ötürü önemli görür. Bu nedenle psikologlar değer kavramını inanç olarak ifade eder (Güngör, 2000;Akt. Kapkın, Çalışkan, Sağlam, 2018:185).

Türk Dil Kurumu (TDK,2019) “değer” kavramını şöyle ifade etmiştir:

1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet
2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel, kıymet, paha, valör
3. Üstün nitelik, meziyet, kıymet
4. Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse
5. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey
6. Bir değişkenin veya bilinmeyenin sayı ile anlatımı

7. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi ögelerin bütünü

Çağdaş sosyoloji sözlüğünde değer, sosyal olayların önemiyle ilgili yapılan değerlendirmede, özel eylemleri ve amaçları sorgulamada, yargılamada ana kıstas sağlayan ve bir grubun üyelerinin sağlam duygusal bağlarla oluşmuş soyut ve genel geçer davranış ilkeleri olarak tanımlanır (Aydın,2003:122).

Normlar yani değerler, bir grubun veya toplumun üyelerine nasıl olduklarını söyleyen standartlar veya kurallardır. Daha genel bir ifadeyle de sosyal beklentilerdir. Ayrıca değerler, benlik ve kişiliğimizin önemli temel bileşenleridir (Schwartz, 2012:17).

Ekinci'ye (2018: 27) göre değer, bir toplumdaki insanların çoğunluğunun üzerinde uzlaştığı, benimsediğı, paylaştığı ve hayatı düzenleyen her türlü duygu, düşünce, davranış ve kuraldır. Yaman'a (2016: 17) göre ise değer; kişilerin herhangi bir kişi, varlık, olay, durum vb karşısında gösterdiği duyarlılıklardır. İnsani, ahlaki, kültürel, ruhsal, toplumsal ve evrensel açılarda oluşabilen bu duyarlılıkların özümsemesi ve benimsenmesi için geçen süreç, değerler eğitiminin temelini teşkil eder. Ekinci ve Yaman'ın tanımlarında değerin özellikle toplumsal ve evrensel açıdan kabul görülen nitelikte olduğu paydasında buluştuklarını görüyoruz.

Değer kavramı asırlarca üzerinde durulan, hem sosyolojinin hem psikolojinin hem felsefenin hem de eğitimin üzerinde durduğu bir kavram olmuştur. Değerler, hayatımıza kılavuzluk eden, davranışlarımıza yön veren, bireyin ve toplumun olgularının ve eylemlerinin ölçütü olarak görülmektedir. Canatan'a göre (2004: 46) değerlerin en önemli görevi toplumsal düzenin devam edilebilirliğini sağlamaktır.

Değerlerin Sınıflandırılması

Yaman'a (2016: 25) göre, nedeni, sayısı ve özelliğı farketmeksizin kazanılacak ya da kazandırılacak her değer, kişiye yeni bir değer katar. Değerler farkı bakış açılarıyla sınıflandırılmıştır. Yazıcı (2014:211), psikoloji ve sosyolojiyle ilgili literatürde, değerlerin farklı tanımlamaları olduğu gibi farklı sınıflandırmalarının da yapıldığını belirtmiştir. Yapılan literatür taramasında farklı değer sınıflamalarına rastlamakla birlikte en çok kabul edilen Rokeach, Schwartz ve Spranger Değer sınıflamaları olduğu görülmüştür.

Rokeach, değerleri araç değerler ve amaç değerler olarak iki gruba ayırmıştır. Daha sonra bunları da kendi içinde 2ye ayırarak sınıflandırmıştır. Rokeach amaç değerleri bireysel ve sosyal değerler olarak, araç değerleri de beceri ve ahlaki değerler olarak ikiye ayırmıştır. Rokeach'ın değerler listesinde araç ve amaç değerler eşit sayıda olmak üzere toplam 36 değer bulunmaktadır (Rokeach,1973:47-48;Akt. İnci,2009:19-20).

Tablo 2. 1: M.Rokeach'ın Değer Sınıflaması

Amaç(Terminal) Değerler		Araç(Instrumentel) Değerler	
Rahat bir hayat	İç huzuru	Hırslı/İstekli	Hayal Gücü Kuvvetli
Heyacanlı bir hayat	Gerçek Sevgi	Ufku Geniş Olma	Bağımsızlık
Başarma hissi	Ulusal Güvenlik	Kabiliyetli	Entelektüel
Barış içinde bir dünya	Zevk	Neşeli	Mantıklı
Güzellikler dünyası	Kurtuluş	Temiz	Sevgi Dolu/Sevecen
Eşitlik	Özsaygı	Cesaretli	İtaatkar
Aile Güvenliği	Sosyal Tanınma	Affedici	Kibar
Özgürlük	Gerçek Dostluk	Yardımsaver	Sorumlu
Mutluluk	Bilgelik/Hikmet	Dürüst	Özkontrol

(Akt.Yiğittir,2012:3)

Schwartz değerleri yapmış olduğu araştırmada 10 temel değer grubu ve bunlara karşılık gelen değerleri belirlemiştir. Schwartz'ın değer listesinde toplam 56 değer bulunmaktadır (Bolat, 2016:335).Schwartz'ın değer sınıflaması aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2. 2: Schwartz'ın Değer Sınıflaması

Açıklama	Değerler	Kaynaklar
Güç: Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerine denetim gücü	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, Toplumdaki görüntümü koruyabilmek(insanlar tarafından benimsenmek)a	Etkileşim Grup

Başarı: Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, Yetkin olmak, Hırslı olmak, Sözü geçen biri olmak (Zeki olmak)	Etkileşim Grup
Hazırlık: Bireysel zevke, hazza yönelim	Zevk, Hayattan tat almak	Organizma
Uyarılım: Heyecan ve yenilik arayışı	Cesur olmak, Değişken bir hayat yaşamak, Heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak	Organizma
Öz yönelim: Düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, Merak duyabilmek, Özgür olmak, Kendi amaçlarını seçebilmek, Bağımsız olmak (Kendine saygısı olmak)	Organizma Etkileşim
Evrenselcilik: Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek	Açık fikirli olmak, Erdemli olmak, Toplumsal adalet, Eşitlik, Dünyada barış istemek, Güzelliklerle dolu bir dünya, Doğayla bütünlük içinde olmak, Çevreyi korumak(İç uyum)	Grup b Organizma
İyilikseverlik: Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımsever olmak, Dürüst olmak, Bağışlayıcı olmak, Sadık olmak, Sorumluluk sahibi olmak (Gerçek arkadaşlık, Olgun sevgi, Manevi bir hayat, Anlamli bir hayat)	Organizma Etkileşim Grup
Geleneksellik: Kültürel ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık	Alçakgönüllü olmak, Dindar olmak, Hayatın bana verdiklerini kabullenmek, Geleneklere saygılı olmak, Ilımlı olmak (Dünyevi işlerden el ayak çekmek)	Grup

Not: **Organizma:** Biyolojik organizma olarak bireylerin evrensel gereksinimleri;

Etkileşim: uyumlu bir toplumsal etkileşimin evrensel nitelikteki ön şartları;

Grup: grupların sorunsuz işlev göstermesi ve varlığını sürdürebilmesi için evrensel gereklilikler

a. Kùltürler arası karşılaştırmalarda tutarlı sonuçlar vermediği saptanan değerler parantez içerisinde belirtilmiştir.

b. İnsanların asıl gruplarının dışındaki insanlarla ilişkiye geçtikleri, gruplar arası karşılıklı bağımlılığı kabul ettikleri ve doğal kaynakların kısıtlı olduğunun farkına vardıkları zaman ortaya çıktığı varsayılır.

(Akt.Yazıcı,2006:503).

Spranger değerleri estetik, teorik (veya İlmi), iktisadi, siyasi, sosyal ve dini değerler olarak 6 maddede sınıflandırmıştır (Bolat, 2016:333).Spranger'in değer sınıflaması aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2. 3: Spranger'in Değer Sınıflaması

Bilimsel Değer	Gerçeğe,bilgiye,muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir.Bilimsel değerleri olan insan deneysel,eleştirici,akılcı ve entellektüeldir.
Ekonomik Değer	Yararlı ve pratik olana önem verir.Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir.
Estetik Değer	Simetri,uyum ve forma önem verir.Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür.Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.
Sosyal Değer	Başkalarını sevme,yardım ve bencil olmama esastır.En yüksek değer insan sevgisidir.Bu insan sevgisini insanlara sunar.Nazik ve sempattir, bencil değildir.
Politik Değer	Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.
Dini Değer	Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Diniuğrunda dünyevi fazları feda eder.

(Akbaş, 2004: 30–31)

Değerler Eğitimi

Değerler, eğitimle gelecek nesillere aktarılan, bireyin şahsına, ailesine, etrafına ve tüm insanlığa yararlı bireyler yetiştirmeye katkıda bulunan, öğretilebilir ve aynı zamanda öğrenilebilir olgulardır. Ayrıca kültür devamlılığını sağlayarak geçmiş ve geleceği birbirine bağlayan önemli unsurlardır. Değerlerle ve birey arasında karşılıklı bir dayanışma vardır. Değerleri, kişiler ve yaşadıkları olaylar oluştururken, bu değerler, bireyi ve toplumu yönlendirmektedir. Bütün bunların sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi sadece eğitimle olur (Tokdemir,2007;Güder,2015:9).

Gelecek nesillerine eğitim yoluyla bildiklerini aktarabilen dünyadaki tek canlı insanoğludur. İnsanın gelecek nesillere bıraktığı mirasın hepsine kültür olarak adlandırılmaktadır. İnsan, bu kültür aktarımını yapan tek canlı olarak, duygularını düşüncelerini tecrübelerini bilgilerini çeşitli çözümlerle diğer insanlara aktarır. Bu özelliği sebebiyle insanoğlu, ilk insandan bu güne kadar kültürünü ve uygarlığını hep bir sonraki nesle aktarmıştır ve aktarmaya devam edecektir. Bu aktarmanın en önemli parçası eğitim ve öğretimdir. Eğitim, toplumsal ya da bireysel olarak sahip olunan, inancı, kültürü ve değerleri gelecek nesillere aktarma işidir (Çankırlı,2015:13).

Değerler bir toplumun kültürü, yaşantısı ve geleceği hakkında bilgiler verir. Kültür devamlılığı ve gelecek nesillere aktarılması ancak değerlerin gelecek nesillere

aktarılmasıyla olur. Değerler, geçmiş ve gelecek arasında adeta bir köprü görevi görmektedir. Topluma yön veren ve toplumun kültürünün devamlılığını sağlayacak olan değerlerin gelecek nesillere aktarımı ancak sağlıklı bir eğitimle hayata geçer.

Yaman (2014: 19), ailede, okulda, toplumda ve medyada, değerlerin çeşitli yöntemlerle yaşama geçirilmesi ve içselleştirilerek davranışa dönüştürülmesinin çok önemli olduğunu belirtmiştir. Nitekim Milli Eğitim Bakanlığımız 18.Milli Eğitim Şurasında ve yayınladığı genelgeyle değerler eğitimini önemsendiğini göstermiştir.18.Milli Eğitim Şurasının 35.Maddesinde “Değerler eğitimine, okul öncesinden başlayarak yaygın eğitim dâhil olmak üzere eğitim öğretimin her kademesinde, tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğine gidilmeli, farkındalık oluşturulması için kitle iletişim araçlarından faydalanılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır” denilerek değerler eğitimi vurgulanmıştır.

Berkowitz (2011: 153), değerler eğitimini tasarlamak ya da geliştirmek isteyenler için yol gösterici nitelikte olan “Değerler Eğitiminde faydalı olan nelerdir?” başlıklı çalışmasında, değerler eğitimini gençlerin akademik başarısına katkı sağlamakla birlikte onların olumlu ve ahlaki yönelimlere eğilimlere teşvik eden destekleyici bir yapı oluşturma girişimi olarak tanımlıyor. Makalenin başlığında değerler eğitiminden bahsetse de Amerika’da bunun adının yaklaşık 20 yıldır karakter eğitimi olarak anıldığından bahsetmektedir.

Erikli (2016:6) ise, “Okul Öncesi Çocukları İçin Bir Değerler Eğitimi Programının Geliştirilmesi ve Uygulanması” çalışmasında, okul öncesi eğitim alan 5-6 yaş çocukları için hazırlanan değerler eğitimi programının çocukların saygı, sorumluluk, işbirliği, dürüstlük, paylaşım ve arkadaşlık değerlerine olan etkisini araştırmıştır. Çalışmaya 23 çocuk kontrol grubu, 24 çocuk deney grubu olmak üzere toplam 47 çocuk katılmıştır. Uygulanan programın deney grubunun saygı, dürüstlük, işbirliği, arkadaşlık, ve paylaşma değerlerini anlamlı ölçüde arttırdığı görülmüştür.

Akpınar ve Özdaş (2013:105), “İlköğretimde Değer Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşleri: Nitel Bir Analiz” adlı çalışmalarında sınıf öğretmenlerinin değer eğitimine dair görüşlerini incelemiştir. Değerler konusunda olumlu düşünceye sahip öğretmenler, değerler eğitiminde okulların yetersiz kaldığını düşünmektedir. Programların yoğunluğu, öğrenci sayısı fazla sınıflar ve okul aile- çevre iletişiminin

yetersiz olmasını buna sebep göstermektedirler. Öğretmenler değer eğitiminde, çevrenin desteği ve ailenin olmazsa olmazlardan olduğunu düşünmektedirler.

Çağlayan (2018:70), “Değerler Eğitimi ve Uygulamalarına Yönelik Öğretmen ve Veli Tutumlarının Değerlendirilmesi: Bingöl Örneği” adlı çalışmasında nicel araştırma yöntemi kullanarak, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Bingöl merkezde ki ilköğretim okullarında çalışan 17 sınıf öğretmeni ve bu okullardaki üçüncü sınıf öğrencilerinin velileriyle çalışmıştır. Araştırmanın sonucunda değerler eğitiminin çocukların geleceği için önemli olduğu, değerler eğitimi verilmesinin olumlu bir gelişme olduğu, öğretmen davranışlarının öğrencileri etkilediği, şiddet gibi toplumsal sorunlara çözüm olduğu, ailede kazanılmasının önemli olduğu, çevrenin değer kazanımını etkilediği ve değerler eğitimindeki konuların sosyal etkinliklerde ve sınıf etkinliklerinde işlenmesi gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bakan (2018:6), “Değerler Eğitim Programının Anasınıfına Devam Eden Çocukların Değer Kazanımı Üzerine Etkisi” adlı araştırmasında okul öncesi dönem çocukları için geliştirilen bir değerler eğitimi programının, çocukların saygı, sorumluluk, dürüstlük, iş birliği, paylaşım ve arkadaşlık değerlerine olan etkisini incelemiştir. Geliştirilen değerler eğitimi programının çocukların değerlerini desteklediği ve çocukların değer kazanımlarını olumlu yönde katkıda bulunduğu görülmüştür.

Değerler eğitim programlarında cesaret, sevgi, saygı, sorumluluk gibi değerlerin ortak olduğu görüşmüştür Bu değerler, insanların yaşayarak öğrenmesinden ve temel değerlerin kişilik özelliği olmasından dolayı insanların çevreleriyle ve tecrübeleriyle ilgilidir. Bazen çocuğun sahip olmadığı değerlerden dolayı yaptığı yanlışlar olabilir. Onda yeni bir davranış kazandırmak yanlış davranışını değiştirmekten çok dahakolay olacaktır. Bundan dolayı okul öncesinden ortaöğretime kadar değerler eğitiminin yapılandırılmalı ve akademik kazanımlar bir yana ahlaki ve toplumsal değerlere öncelik vererek değerler eğitimine yönelik uygulamalara planlanmalıdır (Akdoğan, 2017:518).

Araştırmalar değerler eğitimiyle ilgili yapılan çalışmaların değer kazanımına yönelik önemini ortaya koymuştur. Bireye ve topluma yön veren kılavuzluk eden değerleri benimseyip hayata geçirmek ve gelecek kuşaklara aktarmak ancak eğitimle olacağından değerler eğitiminin çok önemli olduğu söylenebilir.

Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi

Okul öncesi eğitim dönemi olan 0-6 yaş, çocukların bedensel, sosyal ve zihinsel gelişimlerinin en hızlı olduğu kritik dönemlerden biridir. Bu dönemde edinilen deneyimlerin çocuğun daha sonraki yaşamında etkili olması, onun eğitimine olabildiğince erken dönemde başlanmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle okul öncesi eğitim, eğitim sisteminin temel basamağını oluşturmaktadır (Kaya,2002:1).

Çocukluk dönemi insanı sadece yetişkinliğe hazırlamakla kalmaz aynı zamanda kendi başına önemli bir dönemdir. Bu bakış açısına göre eğitim, şuan ki zaman içinde gerçekleştirilen ve gelecek için yapılan hazırlıkları içeren bir süreçtir. Hayatın her bölümünde, insanın o zamanda gerçekleştirmesi gereken görevleri ve sorumlulukları vardır. İnsanın her yaşında şahsi yanlışlarını ve doğrularını kendi yaşayarak öğrenmesi çok önemlidir. Zamanında yaşanmayan tecrübeler en az yaşanan tecrübeler kadar ilerleyen dönemlerde problem olarak karşımıza çıkması büyük ihtimal dahilindedir. Adalet, nezaket, sevgi, barış gibi temel değerler sadece yetişkinlerin değil çocuklarında sahip olması gereken değerlerdir (Ball,1994;Akt. Oktay,2002:132).

Okul öncesi dönemin çocuğun hemen her gelişim alanı için kritik bir dönem olduğu bu yüzden bu dönemde edinilecek kazanımların bireyin hayatını son derece etkilediğini ve yaşantısının temelini oluşturduğunu söyleyebiliriz. Çankırılı (2015:208), okul öncesi dönemin; çocuğun kişiliğinin yerleşmesinde ve sağlıklı bir gelişim süreci geçirmesi için kritik bir dönem olduğunu belirtmiştir. Bu kritik dönemde çocuğa değerlerin verilmesi ve kalıcılığının sağlanmasında öncelikle anne babaların, sonrasında da eğitimcilerin sorumluluğu olduğunu söylemiştir. Bu bakımdan değerler eğitiminin ilk basamağı 0-6 yaş dönemini içeren okul öncesi dönemdir.

Erden ve Akman (2005:91), Erikson'a göre okul öncesi dönemde çocuk için çevresel şartlar uygun hale getirildiğinde kişilik gelişimini olumlu olarak etkileyen özgüven, bağımsızlık, girişimcilik gibi duyguların kazanıldığını belirtir. Bu nedenle de çocuk gelişimi ve psikolojiyle ilgilenen bilim adamları okul öncesi döneme önem vererek gelişimdeki kritikliğini vurgulamışlardır

Çocuk doğuştan kendisinde var olan zihinsel potansiyelini kullanmak ve geliştirmek için uyaranların bol olduğu bir çevreye ihtiyaç duyar. Zeka gelişiminin yüzde yetmiş beşi ilk dört yaşta gelişmektedir (Artan ve Bayhan,2004: 94). Bu nedenle okul öncesi

dönemin gelişiminin en kritik dönemi olduğunu ve bu dönemde çocuğun çevresiyle bulunduğu etkileşimin, çevresinden aldığı ya da alamadığı bilgi beceri ve tutumların ileriki yıllarını şekillendirdiğini söyleyebiliriz. Öyleyse okul öncesi dönem de çocuğa verilecek eğitim çok önemlidir.

Erden ve Akman (2005:112), kişide var olan değerlerin, gelişimsel bir süreç içinde kendini gösterdiğini belirtir. Bu sürece ahlak gelişimi de denilebilir. Psikonalitik kuram çerçevesinde oluşan süperego ilk olarak ebeveyn tarafından oluşturulan kuralları ve yasakları içselleştirerek oluşur. Zamanla bu kural ve yasaklarla birlikte toplumun doğruları ve yanlışları da içselleştirerek süperegonun gelişimsel süreci tamamlanmış olur. Davranışçı kuramcılar da ahlaki gelişimin nasıl oluştuğunu dikkate almışlardır. Davranışçılara göre ahlaki yargılar, bireyin çevresindeki etmenlerden etkilenmesiyle ortaya çıkar.

2.4. Aile ve Aile İlişkileri ve Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü

Türk Dil Kurumu (TDK,2019) sözlüğündeki en dikkat çekici aile tanımlarından bazıları şunlardır:

- “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik
- Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü
- Birlikte oturan hısım ve yakınların tümü
- Aynı gaye üzerinde anlaşılan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü”

Karadağ (2015:4)’a göre “Aile topluma önemli ölçüde etki eden bireyin sahip olduğu ilk gruptur”. Güler ve Ulutak (1992: 51)’a göre ise “kültürel ve toplumsal yapının dayandığı temel kurum, aile kurumudur”. Her iki tanımda ailenin toplum açısından önemi konusunda hemfikir gözükmektedir. Oktay’a (2002:142) göre ise okul öncesi eğitim okul, aile ve toplum ekseninde gerçekleştirilir. Bu dönemde çocuk eğitiminden ilk sorumlu olan ailedir.

Aile, aynı çatı altında duygusal bir hayatı paylaşan şahısların bir araya gelmesinden çok daha anlamlıdır. Aileler, insanlığın ve toplumların ilerlemesiyle hayatta önemli bir yere sahiptir. Aile adeta bir başkalaşım geçirmesine rağmen birçok orijinal özelliğini hala taşımaktadır. Bir çocuğun dünyaya gelmesinden, çocuğu yetiştirmeye kadar birçok önemli role sahiptir. Çocukları toplum için sağlıklı bir birey olarak hazırlar.

Ayrıca aile ortamı, aile üyelerinin birbirlerine destek olduğu, yakınlık hissettiği ve güven duygusunu tatmin ettiği adeta terapi yapılan bir yer olma özelliğini de taşır (Özabacı ve Erkan,2014).Tarih boyunca aile bir çok değişime uğrasa da, toplumdan topluma bu değişimler farklılık gösterse de orijinal, değişmeyen ve genel geçer bir çok özelliğini hala taşımaktadır. Çocuk sahibi olma ve yetiştirme aile üyelerinin her birinin gelişimi açısından hala en önemli toplumsal birim olma özelliğini korumaktadır.

Çocuk, dünyaya geldiğinde ebeveyninin kalıtsal özelliklerini taşıyarak gelir. Toplumsal yaşama oryantasyonunu kolaylaştıracak her türlü bilgi ve beceriyi ailesinden öğrenir. Bu bakımdan, aile yaşamın ilk senelerinde çocuğun bakımından ve eğitiminden sorumlu başlıca kurumdur. Daha sonraları okulun ve diğer sosyal kurumların katkıları, ailenin bu konudaki sorumluluğunu azaltmaz (Oktay,2002:147).

Aile toplum sisteminin en temel birimidir. Bu nedenle sağlıklı birey, sağlıklı aile; sağlıklı aile de sağlıklı toplum demektir. Bu bakımdan ailenin sağlamlığı, hem bireylerin hem de toplumun en önemli güvencesidir (Yaman,2006: 81).

Özabacı ve Erkan (2014:7) a göre aile sadece aile üyelerinin bir araya gelerek oluşturdukları bir yapı değil, parçacıkların bir araya gelmesinden çok daha büyük bir bütündür. Buradan aile sisteminin önemini ve aile ilişkilerinin ailenin dengesini etkileyebileceğini anlıyoruz.

Sağlıklı ailelerin fonksiyonları işlevseldir. Aile içi iletişim sağlıklıdır, herkes memnundur ve herkesin ruh sağlığı yerindedir. Aile içinde fazla çatışma yaşanmaz. Değişikliklere farklılıklara uyum sağlamada iyidirler, kriz durumlarıyla çok iyi başa çıkabilirler. Bu aileler sağlıklı, iyi işlevsel, güçlü veya optimal olarak nitelendirilir. Fakat aileler hiç sorunla karşılaşmaz denilemez. Bu aileler kriz durumlarını çok iyi yönetir ve çabucak toparlanırlar. Ailede çok az problemle karşılaşılır (Fruda,1991;Akt. Nazlı,2014: 23).

Cüceloğlu (2002:163)'na göre de aile sağlıklı ise, çocuk her yönünü geliştirmeye kendiliğinden yönelir. Yaman'a (2016: 90) göre ise, aile ilişkilerinin kaliteli olması bireylerin birbirlerinin duygu ve düşüncelerini anlamalarına olanak sağlayarak, aile üyeleri arasında yardımlaşma, dayanışma ve işbirliğini güçlendirir ve çocukların gelişmesi için uygun ortam hazırlar.

Anlaşıldığı üzere aile içi iletişimin sağlıklı olması, bireylerin uyumlu ve kriz dönemlerini sağlıklı bir şekilde atlatabilmesi, ailenin fonksiyonel ve işlevsel olması açısından önemlidir. Öyleyse sağlıklı ailelerde, aile ilişkilerinin olumlu olduğunu ve

aile ilişkileri olumlu olan ailelerde çocukların olumlu gelişim gösterdiğini söyleyebiliriz.

Sosyal uyum üzerine yapılan çalışmalarda ailenin çocuk üzerindeki ilk etkilerinin çok önemli olduğu düşüncesine varılmıştır. Yapılan araştırmalar, hoşgörülü ve demokratik bir ortamda yetişen çocukların sosyal ilişkilerinde oldukça etkin, girişken, yaratıcı düşünme becerisine sahip, fikirlerini özgürce söyleyebilen çocuklar olduğunu göstermiştir. Fakat sert bir denetim içinde ya da değişik eğitim yöntemlerine sahip ailelerde yetişen çocukların zıtlasma ve saldırganlık yoluyla kendilerini kabul ettirmeye çalıştıklarına ve kendilerini ifade etmede duygularını açıklamada zorluk çektikleri görülmüştür (Yavuzer, 1998:137).

Öz'ün (2008: 5),“Farklı Aile Yapılarındaki 6 Yaş Çocuklarının Aile İlişkilerini Algılayışlarındaki Benzerlik ve Farklılıkların İncelenmesi” adlı araştırmasında 6 yaşındaki 200 çocuğu kapsayan çalışmanın sonuçlarına göre anne babaları evli ve boşanmış olan çocukların, kardeşe sahip ve kardeşi olmayan çocukların ve anne babaları eğitim seviyesi yüksek ve düşük olan çocukların aile ilişkilerini algılayışlarında farklılıklara rastlanmıştır. Çalışmada çocuğun aile ilişkilerini algılayışının önemini vurgulanmıştır.

Okul öncesi dönem çocuğunun sosyal-duygusal gelişimi üzerinde, ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişki önemli olduğu için, anne ve babanın çocuklarına olan davranışların da dengeli ve tutarlı davranışlar göstermeleri gerekmektedir. Anne ve babalar çocuklarının sağlıklı bir sosyal ve duygusal gelişim süreci geçirmeleri için onlara model olacak şekilde davranmalı, çocuklarının yaşlarının gelişimi özellikleri üstünde beklentiler taşımamalıdır. Anne baba ve çocuk ilişkisinde; düşüncelerine değer vermek, iletişimi engelleyen sözcükler kullanmamak ve iletişimi engelleyen davranışlarda bulunmamak önemlidir. Çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimini destekleyen anne babalar, çocuklarıyla kaliteli zaman geçiren, sosyal etkinliklerde bulunan, onlarla sağlıklı iletişim kuran, demokratik anne baba tutumları gösteren, sorunlara çocuklarla birlikte çözüm arayışında olan, güven veren ebeveynler, çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimini destekleyen anne babalardır (Alpan ve Kandır,2008: 37).

Canel'e (2013:8) göre, sağlıklı ailelerin üyeleri birbirleriyle açık, net, ve doğrudan iletişim kurarlar. Birbirlerinin anlatmaya çalıştıklarını dinleyip doğru anlamak için çaba sarfederler. İmalı konuşmaz birbirlerini incitmezler. Birbirine saygılıdır.

Sağlıklı bir iletişim içinde olan bir ailede bireyler birbirlerinin yaşantılarını, duygularını, ihtiyaçlarını paylaşırlar. Aile üyelerinin birbirleriyle kurduğu net ve dürüst iletişim çok değerlidir. Çünkü birbirleriyle sağlıklı bir iletişim kurabilmeyi başarmış bireyler yaşamdan daha çok zevk almakta ve kendilerini çok daha mutlu hissetmektedirler. Buradan anlaşıldığı üzere saygı, sevgi, dürüstlük gibi değerler sağlıklı ailelerin oluşması ve aile içi sağlıklı iletişim için son derece önemli. Sevgi saygı ve dürüstlük gibi değerlerin olmaması aileyi birbirinden duygusal olarak uzaklaştırır. Aile bireylerini mutsuzlaştırır. Nitekim Satir (2016:7) de, duygusal olarak boşanan anne babaların olduğu ailedeki sorunlu üyeye hiçbir disiplin yaklaşımının sonuç vermediğini belirtmiştir. Bu nedenle ebeveynlerin duygusal yakınlığı sağlıklı bir aile için önemlidir denilebilir.

Değerler eğitime dair süreçlerin istenildiği gibi gerçekleşmesi ve çocukların evrensel değerleri kazanmış bireyler olmaları için ailelerin uygun bir aile ortamı oluşturması önemlidir. Bütün değerlerin temelini oluşturan sevgi değeri ilk olarak ailede karşılanır. Anne babanın değer öğretmesiyle ilgili tutumu, çocuk tarafından taklit ve taklit ve rol-model yoluyla çocuk tarafından içselleştirilir. Bu sebeple anne baba tutumları çocuğun eğitim sürecinde önemli bir rol oynar. Anne ve babanın çocuğun tutarlı, dengeli ve demokratik anne baba tutumlarına sahip anne babalar çocuğun değer kazanım süreci için ideal aile ortamıdır (Güder,2015: 68).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının (2010:299) Türkiye’de Aile Değerleri Araştırmasında da belirtildiği üzere, kendisi de bir değer olan aile, değerler eğitiminin merkezindedir. Aile ve aile değerleri, toplumsal yapının en özel ve üzerine titrenilen bir birimi olarak değerlendirilmektedir.”.

Baran (2004: 38)’a göre 6 yaş döneminde çocuğu olan ailelerin bilhassa ebeveynin aile içi ilişkilerinde özenli, dikkatli ve sorumlu bir şekilde davranmaları gerekmektedir. Çünkü çocuğun rol modeli anne babadır. Kız çocukların anneyi, erkek çocukların ise babayı model aldıkları herkesçe bilinir. Örneğin, çocuk oyun oynarken o anda ailesinin tartışmalarını konuşmalarını bir kayıt cihazı gibi beynine kaydeder. Ebeveyn bunu farketmez. Ama çocuk herhangi bir konuşma sırasında "ama annemde babamda böyle" dediğinde durum anlaşılır. Ebeveyn o zaman çocuğun kendileriyle ilgilenmiyormuş gibi görünse de oyun sırasında her şeyin farkında olduğunu anlar. Bu bağlamda çocuklara hiçbir zaman anlamaz etmez gözüyle bakılmamalıdır. Son derece ilgi, sevgi ve şefkatle çocuğa yaklaşılmalı, sağlıklı bir iletişim çerçevesinde ilişkileri geliştirmeli, bunu anne babanın görevi olduğu unutulmamalıdır.

Öngider (2013:420), “Anne-Baba ile Okul Öncesi Çocuk Arasındaki İlişki” adlı araştırmasında ebeveyn ve okul öncesi dönem çocuğu arasındaki ilişkiyi gözden geçirmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda çocukların yaşlarının küçüldükçe anne babaya olan duygusal ihtiyaçlarının arttığı bu nedenle ebeveynlerin okul öncesi dönemdeki çocuklarıyla ilişkilerine özen göstermeleri gerektiği bilgisini paylaşmıştır. Anne-babanın hem çocukları ile hem de birbirleriyle olan ilişkilerinin niteliği çok önemlidir.

Frydkova (2013:2307), ise “Okul ve Velilerin Çocuğun Değer Yönelimini Oluşturan İşbirliği” başlıklı çalışmasında ailenin ve okulun çocukların değer yönelimleri şekillenmesinde işbirliğine odaklanmaktadır. Çocuk, aile ve okul eğitimi olmadan arzu edilen bir değer sistemine çok zor ulaşır.

Bernal, vd. (2011:134) , “Eğitimde Sosyal Değerler ve Otorite: Okul ve Aile İşbirliği” adlı çalışmalarında sağlıklı bir eğitim olması için hem okul hem de aileleri içeren koordineli bir eğitim yaklaşımına vurgu yapmaktadırlar. Özellikle değerler açısından bu okul aile işbirliğini önemsemektedirler. Araştırmada gelecekte tasarlayabilecekleri bir aile programı hakkında verilere ulaşımlardır.

Yapılan araştırmalar değerler eğitiminde ailenin olmazsa olmazlardan olduğunu ve okul aile işbirliğinin önemini açıkça ortaya koymaktadır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli

Okul Öncesi çocuklarının değer algıları ile annelerinin aile ilişkilerine dair görüşlerinin incelendiği bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır. Araştırmanın deseni olgu-bilim(fenomenoloji) çalışması desenidir.

Olgu-bilim araştırmaları insan olgusunu temel alır ve kişinin tecrübelerinin yansımalarına anlam katarak tanımlamaktadır. Fenomenolojik araştırma yapan bir araştırmacı kişilerin deneyimlerini kendi gözlerinden nasıl anlamlandırdıklarını araştırır (Baş & Akturan, 2017:91).

Olgubilim deseni farkında olupta ince ayrıntılarına kadar bilmediğimiz olgulara odaklanır. Olgular yaşadığımız, tecrübeler, yaşantılar, algılamalarımız, eğilimlerimiz gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkarlar.Fakat yine de bu olguları tam olarak anlayamayız. Bize tamamen yabancı olmayan fakat tam olarak da anlamlandıramadığımız olguları araştırmak isteyen çalışmacılar için olgubilim fenomenoloji) uygun bir araştırma desenidir (Yıldırım & Şimşek, 2016:69). Ayrıca fenomenoloji ile çalışan araştırmacılar genelde sadece tek bir kişiyle ilgili şeyleri araştırmaktan ziyade kişiler arasındaki benzerlikleri araştırır (Seggie & Bayyurt, 2015:73). Bu nedenle araştırma için olgubilim deseninin en uygun desen olduğu düşünülmüştür.

Araştırmaya katılan annelerden, araştırmanın amacının açıkça belirtildiği ve araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığını gösteren katılımcı onay formu doldurtularak izin alınmıştır. Betimsel analiz yönteminden faydalanılan bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Veriler, uzman görüşünden faydalanılarak ve onay alınarak araştırmacı tarafından hazırlanan, çocuk görüşme formu ve aile ilişkileri formundan elde edilmiştir. Ayrıca katılımcı annelerin demografik bilgilerini öğrenmek amacıyla kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

3.2.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Aksaray ilinde okul öncesi eğitim alan 48-72 aylık 29 çocuk ve anneleri oluşturmaktadır. Katılımcı annelere ait demografik bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3. 1: Annelere Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel İstatistikleri

Demografik Değişkenler (N=29)	<i>f</i>	%	
Yaş	21-25	1	3,4
	26-30	5	17,2
	31-35	15	51,7
	36-40	5	17,2
	41-45	3	10,3
Eşin Yaşı	26-30	1	3,4
	31-35	11	37,9
	36-40	10	34,5
	41-45	5	17,2
	46+	2	6,9
Araştırmaya Katılan Çocuk Cinsiyeti	Kız	10	34,5
	Erkek	19	65,5
Çocuk Sayısı	1	2	6,8
	2	13	44,8
	3	11	37,9
	Diğer	3	10,3
	Kaçıncı Çocuk	1	6
2		14	48,3
3		8	27,6
Diğer		1	3,4
Çocuk Bakımıyla İlgilenen	Ebeveyn	20	68,9
	Büyükanne	6	20,7
	Büyükbaba	2	6,9
	Diğer	1	3,4
Ailede Yaşayan Başka Bireyler	Evet	10	34,5
	Hayır	19	65,5
Ailede Yaşayan Akrabalar	dede/babanne/anneanne	9	90,0
	amca/dayı	1	10,0
Eğitim Düzeyi	İlkokul	11	37,9
	Ortaokul	5	17,2
	Lise	4	13,8
	Önlisans	1	3,4
	Lisans	7	24,1
	Yükseklisans	1	3,4
Eşin Eğitim Düzeyi	İlkokul	8	27,6
	Ortaokul	5	17,2

	Lise	5	17,2
	Önlisans	1	3,4
	Lisans	10	34,5
	Yükseklisans	8	27,6
Evlenme Yaşı	15-20	15	51,7
	21-25	10	34,5
	26-30	3	10,3
	31-35	1	3,4
Evlilik Yılı	0-5	1	3,4
	6-10	7	24,1
	11-15	13	44,8
	16-20	6	20,7
	Diğer	2	6,9
Çalışma Durumu	evet çalışıyorum	8	27,6
	hayır çalışmıyorum	21	72,4
Eşin Çalışma Durumu	Çalışıyor	27	93,1
	Çalışmıyor	2	6,9
Eş Mesleği	Çiftçi	5	17,2
	İşçi	5	17,2
	serbest meslek	8	27,6
	Diğer	8	27,6
	Öğretmen	2	6,9
	Avukat	1	3,4
Ailede Gelir Düzeyi	Düşük	2	6,9
	Orta	25	86,2
	Yüksek	2	6,9
Hastalık Durumu	evet var	2	6,9
	hayır yok	27	93,1
Eşin Hastalık Durumu	evet var	1	3,4
	hayır yok	28	96,6
Toplam		29	100,0

Tablo 1’de demografik değişkenlerin frekans dağılımları incelendiğinde, araştırmaya 29 anne ve 29 çocuk katılmıştır. Annelerin vermiş olduğu yanıtlara göre, annelerin yaş dağılımı %3,4 oranında 21-25 yaş, %17,2 oranında 26-30 yaş, %51,7 oranında 31-35 yaş, %17,2 oranında 36-40 ve %10,3 oranında 41-45 yaş arasındadır.

Eşin yaşı değişkenine göre %3,4 26-30, %37,9 31-35 yaş, %34,5 36-40, %17,2 41-45 ve %6,9 46 yaş ve üzeridir.

Çocuk cinsiyeti değişkenine göre %34,5 kız öğrenci ve %65,5 erkek öğrenci bulunmaktadır. Çocuk sayısı değişkenine göre bir çocuğu olan anneler %6,8, %44,8 iki çocuk, %37,9 üç çocuk ve %10,9 diğer olarak bildirmiştir.

Araştırmaya katılan çocuğun kaçınıcı çocuk olduğu değişkenine göre ilk çocuk olanlar %20,7, ikinci çocuk olanlar %48,3 ve üçüncü çocuk olanlar %27,6'dır. Ayrıca %3,4 üçüncü sonrası olarak diğer kategorisinde yer almaktadır.

Çocuk bakımıyla kimin ilgilendiği değişkenine göre %68,9'u ebeveynin, %20,7'si büyükanne, %6,9 büyükbaba ve %3,4 diğer olarak yanıtlanmıştır.

Aile fertleri dışında ailede yaşıyan başka bireyler %34,5 ve olmayanlar %65,5 oranındadır.

Ailede yaşıyan akrabalar değişkenine göre 10 kişinin yanıtlağı soruda %90'ı dede, babaanne ya da anneanne; %10 ise amca ya da dayı şeklinde yanıt vermişlerdir.

Eğitim düzeyi değişkenine göre ilkokul mezunu anneler %37,9, %17,2 oranı ortaokul, %13,8 oranı lise, %3,4 oranı önlisans, %24,1 oranı lisans ve %3,4 oranı yüksek lisans mezunudur.

Eşlerin eğitim düzeyi değişkenine göre %27,6 oranı ilkokul mezunu, %17,2 oranı ortaokul mezunu, %17,2 oranı lise mezunu, %3,4 oranı önlisans mezunu, %34,5 oranı lisans mezunu ve %27,6 oranı lisansüstü mezunudur.

Annelerin bildirdiği evlenme yaşı değişkenine göre %51,7'si 15-20, %34,5 21-25, %10,3 26-30 ve %3,4'ü 31-35 yaş arasındadır.

Evlilik süresi değişkenine göre 0-5 yıl %3,4, 6-10 yıl %24,1 oranında, 11-15 yıl %44,8 oranında ve %20,7 oranı 16-20 yıl olarak yanıtlanmıştır.

Annelerin %27,6'sı çalışmakta ve %72,4'ü çalışmamaktadır. Eşlerin ise %93,1'i çalışmakta ve %6,9'u çalışmamaktadır.

Eş mesleği değişkenine göre çiftçi olanlar %17,2, işçi olanlar %17,2, %27,6 serbest meslek erbabı, %27,6 diğer, %6,9 öğretmek ve %3,4'ü avukat olarak bildirilmiştir.

Gelir düzeyi değişkenine göre %6,9 oranında düşük gelir seviyesi, %86,2 orta düzey ve %6,9 oranı yüksek gelir seviyesi bildirmiştir.

Hastalık durumu değişkenine göre %6,9 oranı hastalığın olduğunu %93,1'inde ise hastalık olmadığı görülmektedir. Eşlerin ise %96,6'sında hastalık olmadığı ve %3,4 oranında hastalık durumu olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları: Bu çalışmada, katılımcıların demografik bilgilerini öğrenmek amacıyla Kişisel Bilgi Formu, çocukların değer algılarını öğrenmek amacıyla araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış olarak hazırlanan Okul Öncesi Çocuk Değerleri Görüşme Formu ve annelerin aile ilişkilerine dair görüşlerini öğrenmek amacıyla yine araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu olarak hazırlanan Aile İlişkileri Anne Görüşme Formu uygulanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Bu çalışmada araştırmacı tarafından geliştirilip akademik danışman tarafından incelendikten sonra son şekli verilerek oluşturulan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Formda; anasınıfına devam eden çocuğun cinsiyeti, çocuk sayısı, anaokuluna devam eden çocuğun kaçınıcı çocuk olduğu, anne-babanın yaşı, anne-babanın mesleği, annenin ve babanın çalışma durumu, ailenin gelir düzeyi, ailedeki çocuk sayısına, annenin ve babanın eğitim durumu ile ilgili sorular yer almaktadır.

Okul Öncesi Çocuğun Değerleri İle İlgili Görüşme Formu

Bu form 6 yaşındaki anasınıfına devam eden çocukların sahip oldukları değer algılarını değerlendirme amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu olarak hazırlanmıştır. Form hazırlanırken Okul öncesi öğretmenlerinin ve bu konuda uzman üç kişinin fikirleri ve önerileri alınarak çocukların gelişim düzeyine uygun olarak hazırlanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığının (2013: 11) Okul Öncesi Eğitim Programında Okul Öncesi Eğitimin Temel İlkelerinin 5. Maddesinde, okul öncesinde verilecek eğitimle çocukların sevgi, saygı, iş birliği, sorumluluk, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma gibi değerlerinin geliştirilmesi gerektiği ilkesi belirtilmiştir. Bu nedenle okul öncesinde en çok verilen üzerinde durulan değerlerden sevgi, saygı, sorumluluk ve iyilik değerleri tercih edilerek okul öncesi çocuk değerleri formunda bu değerlerle ilgili sorulara yer verilmiştir.

Tablo 3. 2: Çocuk Görüşme Formunda Yer Alan Sorular

Sevgi
Sen en çok kimi seversin?
Sevgini nasıl gösterirsin?
Sizin ailede herkes birbirini sever mi?
Saygı
Sen en çok kime saygı duyarsın?
Nasıl saygı gösterirsin?
Ailendekiler dışında başka kime saygı duyarsın?
Okulda kime saygı duyarsın? Neden?
Sorumluluk
Evde ve okuldaki sorumluluklarından bahsedebilir misin?
Sizin evde herkes sorumluluğunu yerine getirir mi?
Sorumluluklarımızı yerine getirmezsek ne olur?
İyilik
Hiç iyilik yaptın mı? Yaptığın iyiliklerden bahsedebilir misin?
Karşıdan karşıya geçmek isteyen ama gözleri görmeyen birine nasıl iyilik yapabiliriz?
Ellerinde ağır poşetleri olan ve taşımakta güçlük çeken yaşlı bir teyzeye nasıl iyilik yapabiliriz?"

Anneler İçin Aile İlişkileri Görüşme Formu

Yarı yapılandırılmış görüşme formu olarak hazırlanan bu form annelerin aile ilişkilerine dair görüşlerini öğrenmek amacıyla hazırlanmıştır. Aile üyelerinin birbirlerine olan davranışlarının nasıl olduğu, ailede kararları kimin verdiği, nasıl alındığı, kuralların esnek olup olmadığı, problemlerin nasıl çözüldüğü ve birlik beraberlik duygusunun olup olmadığına dair sorular yer almaktadır.

Tablo 3. 3: Anne Görüşme Formunda Yer Alan Sorular

Ailenizde herkes duygu ve düşüncelerini açık ve rahat bir şekilde ifade eder mi? Büyük Küçük herkesin fikri önemsenir mi?
Ailenizle ilgili kararları kim verir? Ya da nasıl karar verilir?
Aile üyeleri birbirine saygılı mıdır?
Aile üyelerini birbirlerine seslerini yükseltir mi?
Ailenizde kurallar esnek midir yoksa uygulanma konusunda katıdır
Ailede herkesin belli sorumlulukları var mı?
Herkes sorumluluklarını yerine getirir mi?
Aile üyeleriniz problemlerini birlikte mi çözerler? Yoksa herkes kendi başına mı halleder?
Aile üyeleri ne gibi konularda yardımlaşır?
Ailenizde birlik beraberlik duygusu var mıdır?
Aile üyeleri sevgi şefkat gibi duygularını belli eder mi?
Aile üyeleri birbirine sevgisini nasıl gösterir?

Verilerin Toplanması

Veriler gönüllülük esasına dayalı olarak gönüllü annelerden oluşan 29 anne ve çocuğuyla yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Araştırmaya katılan annelere araştırmanın amaçlarını açıkça belirten, gönüllülük ve gizlilik esasına dayalı olduğunu bildiren katılımcı onay formu doldurtulmuştur. Araştırmada bilimsel etik ilkeleri dikkate alınarak sorulara yanıt veren annelerin ve çocukların isimlerine kodlar verilmiştir. 29 anneye 1'den 29'a kadar A1, A2, A3, A28, A29 kodları verilmiştir. Katılımcı çocuklara da anneleriyle uyumlu olacak şekilde aynı sayılarla Ç1, Ç2, Ç3, Ç28, Ç29 şeklinde kodlar verilmiştir.

Yaklaşık 15-20 dakika süren görüşmelerden elde edilen veriler orijinal haliyle word programına aktarılmış böylece başka araştırmacıların talebi ya da gelecekte başka bir araştırmada faydalanmak amacı ile araştırmanın ham verileri saklanarak dış güvenirlilik artırılmaya çalışılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırma verilerinin analizi için nitel veri analiz programı olan Nvivo 11 programından faydalanılarak verilerin frekans değerleri belirtilerek kodlanması ve temaların oluşturulması sağlanmıştır. Veriler betimsel analiz ve içerik analizi yoluyla yorumlanmıştır. Betimsel analizde veriler, önceden belirlenmiş temalara göre özetlenir. Görüşme tekniğinden sağlanan verilerin dikkat çekici olması için doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Betimsel analizin amacı, elde edilen verilerin düzenlenip ve yorumlanarak paylaşılmasıdır. Bu sebeple veriler, öncelikle planlanarak betimlenir, sonra da bu betimlemeler sebep-sonuç ilişkisine dayanarak karşılaştırılır ve sonuçlara ulaşılır. Temaların analiz edilerek çözümlenmesi ve yorumlanması araştırmacının yorumlarının derinliğine bağlıdır (Şimşek ve Yıldırım,2016:239).

BÖLÜM 4

BULGULAR

Annelerin Aile İlişkileriyle İlgili Görüşlerine Dair Bulgular

Bu bölümde annelerin aile ilişkilerine dair görüşlerinin betimsel istatistikleri ve Annelerin görüşme formundaki sorulara verdikleri yanıtlardan örnekler bulunmaktadır.

Şekil 4. 1. Annelerin Aile İlişkilerine Dair Görüşleri Şeması

Tablo 4. 1: Annelerin Ailede İletişim Hakkında Görüşlerinin Betimsel İstatistikleri

Annelerin Aileye İlişkin Görüşleri		<i>F</i>	%
Ailenizde herkes duygu ve düşüncelerini açık ve rahat bir şekilde ifade eder mi? Büyük Küçük herkesin fikri önemsendir mi?	Rahat ifade edilir.	28	96,6
	Rahat ifade edilmez.	1	3,4
Ailenizle ilgili kararları kim verir?	Birlikte	18	62,1
	Eşim	10	34,5
	Diğer	1	3,4
	Saygılıdır	27	93,2

Aile üyeleri birbirine saygılı mıdır?	Biraz saygılıdır	1	3,4
	Saygılı değildir	1	3,4
Aile üyelerini birbirlerine seslerini yükseltir mi?	Bazen	18	62,1
	Yükseltmez	11	37,9

Annelerin, yarı yapılandırılmış görüşme formunda vermiş oldukları yanıtlar doğrultusunda aile ilişkilerine yönelik alt boyutlar oluşturularak vermiş oldukları yanıtlar sınıflandırılmıştır. Tablo 4.1’ de aile ilişkileri hakkındaki görüşlerinin betimsel istatistiklerine göre “*Ailenizde herkes duygu ve düşüncelerini açık ve rahat bir şekilde ifade eder mi? Büyük Küçük herkesin fikri önemsendir mi?*” sorusuna %96,6 oranında “Evet rahat ifade edilir” yanıtı verilmiştir. “Aile ile ilgili kararları kim verir?” sorusunda ise %62,1 oranında “Birlikte”, %34,5 oranında “Eşim” ve %3,4 oranında “Diğer” yanıtı verilmiştir. “*Aile üyeleri birbirine saygılı mıdır?*” sorusunda %93,2 oranında “Saygılıdır”, %3,4 oranında “Biraz saygılıdır” ve %3,4 oranında “Saygılı değildir” yanıtı verilmiştir. “*Aile üyeleri birbirlerine seslerini yükseltir mi?*” sorusuna %62,1 oranı bazen ve %37,9 oranı “Yükseltmez” yanıtını vermiştir.

Annelerin duyguların ifadesi ile ilgili birkaç katılımcı görüşü aşağıdaki şekildedir;

“Herkes duygu düşüncelerini aşırı derecede ifade eder. Anneden babadan çok korkmazlar ama saygıda kusur etmezler. Herkesin fikri önemsendir. Eşimin yanında biraz daha fazla önemsendir. Yani eşim herkese bir hak verir (A7).”

“Evet aile içinde herkes rahat hareket eder ve herkesin fikri önemsendir (A17).”

“Çoğunlukla rahat ifade edilir ve fikirler önemsendir (A26).”

Annelerin ailede alınan kararlar ile ilgili birkaç katılımcı görüşü şöyledir;

“Baba karar verir. Önce o beyninde yerleştirir. O evet dedi mi zaten düşünmüşse bizim evet ya da hayır dememiz bir şey değiştirmez (A6).”

“Çoğunlukla babası karar verir. Birlikte konuşuruz en son kararı baba verir (A10).”

“Ailemizi ilgilendiren tüm kararlar ortak verilir (A18).”

“Birlikte karar veririz (A28).”

Annelerin ailede saygı ile ilgili birkaç katılımcı görüşü ise şöyledir;

“Eşim çok saygılı değildir bana karşı (A4).”

“Elbette saygılıdır (A19).”

Annelerin ailede yüksek sesle tepki ile ilgili soruya dair katılımcı görüşlerinden bazıları şunlardır;

“Çocuklara yükseltmeyiz ama eşim ve biz bazen sesimizi yükseltiriz (A6).”

“Pek değil. Aşırı bir yükseltmemiz olmaz (A8).”

“Yani bazen ara sıra olur (A14).”

Tablo 4. 2: Annelerin Ailede ki Kural ve Sorumluluklara İlişkin Görüşlerinin Betimsel İstatistikleri

Annelerin Ailedeki Kural ve Sorumluluklara İlişkin Görüşleri		F	%
Ailenizde kurallar esnek midir yoksa uygulanma konusunda katı mıdır?	Esnektir / Kural Yoktur	22	76,0
	Katıdır	5	17,2
	Değişir	2	6,8
Ailede herkesin belli sorumlulukları var mı?	Vardır	27	93,2
	Yoktur	2	6,8
Herkes sorumluluklarını yerine getirir mi?	Evet getirir	27	93,2
	Yerine getirmeye çalışılır	1	3,4
	Getirmez	1	3,4

Tablo 4.2’ te annelerin, ailedeki kural ve sorumluluklara ilişkin görüşlerinin dağılımı incelendiğinde, “Ailenizde kurallar esnek midir yoksa uygulanma konusunda katı mıdır?” sorusunda %76’sı “Esnektir/Kural yoktur”, %17,2’si “Katıdır” ve %6,8’i “Değişir” yanıtını vermiştir. “Ailede herkesin belli sorumlulukları var mı?” sorusuna %93,2’si “Vardır” ve %6,8’i “Yoktur” yanıtını vermiştir. “Herkes sorumluluklarını yerine getirir mi?” sorusuna %93,2’si “Evet getirir”, %3,4’ü “Yerine getirmeye çalışır” ve %3,4’ü “Hayır getirmez” yanıtını vermiştir.

Ailede kurallarla ilgili soruya ilişkin birkaç katılımcı görüşü şu şekildedir;

“Kurallar, normal o kadar da katı değildir (A3).”

“Aşırı derecede kuralcı değiliz (A7).”

“Kurallar vardır ama yerine göre esniyor (A17).”

“Ailede herkesin belli sorumlulukları var mı?” sorusuyla ilgili birkaç katılımcı görüşü ise şöyledir;

“Vardır. En çok sorumluluğu ben alıyorum (A5).”

“Anne-baba olarak çalışıyoruz. Ev işlerine eşimde yardım eder. Çocuklar da sorumluluklarının bazılarını yapar. Büyük çocuklar sorumluluklarının tamamını yapar. Küçükler yapmaz. Sorumlulukları yapmak biraz yaşa göre değişiyor (A12).”

Tablo 4. 3: Annelerin Ailedeki Problem Çözme ve Yardımlaşmaya İlişkin Görüşlerinin Betimsel İstatistikleri

Annelerin Ailedeki Problem ve Yardımlaşmaya İlişkin Görüşleri	F	%	
Aile üyeleriniz problemlerini birlikte mi çözerler? Yoksa herkes kendi başına mı halleder?	Kendi Başına Halleder	5	17,2
	Birlikte Hallederiz	24	82,8
Aile üyeleri ne gibi konularda yardımlaşır?	Her konuda	12	41,3
	Ev işleri	15	51,9
	Yemek	1	3,4
	Alışveriş	1	3,4

Tablo 4.3'te annelerin, ailedeki problemleri çözme ve yardımlaşmaya ilişkin görüşlerinin dağılımı incelendiğinde, “Aile üyeleriniz problemlerini birlikte mi çözerler? Yoksa herkes kendi başına mı halleder?” sorusuna %17,2'si “Kendi başına halleder” ve %82,8'i “Birlikte hallederiz” yanıtını vermiştir. “Aile üyeleri ne gibi konularda yardımlaşır?” sorusuna %41,3'ü “Her konuda”, %51,9'u “Ev işleri”, %3,4'ü “Yemek” ve %3,4'ü “Alışveriş” yanıtını vermiştir.

Annelerin ailede problem çözme ile ilgili soruya vermiş oldukları yanıtlardan bazıları şöyledir;

“Öyle büyük sorunlar yaşamadık. Genelde birbirimizle paylaşıyoruz, çocuklarda bir sıkıntıları olunca rahatlıkla bizimle paylaşırlar (A7).”

“Büyük problemlerde beraberiz. Ufak tefek problemleri herkes kendi halleder (A8).”

“Çocuklarla ilgili konuları eşimle birlikte çözeriz. Çocuklar bize söyler haberdar ederler. Ben bazı şeyleri tek başına çözsünler isterim (A12).”

“Önemli büyük sorunları birlikte çözeriz (A23).”

Annelerin ailede yardımlaşma ile ilgili sorusuna katılımcılardan bazılarının yanıtları şunlardır;

“İllaki yardımlaşırız. Mesela biz yer değiştireceğiz (taşınacağız), evin bütçesine yardımcı olmak için bende çalışacağım (A6).”

“Yardım alınması gereken manevi anlamda her konuda yardımlaşılır (A13).”

“Her konuda, ev işlerinde, çocukların bakımı ve ihtiyaçları konusunda, sorumluluklar da yardımlaşırız (A16).”

“Ev işlerinde, çocukların ihtiyaçlarını giderme konusunda, çocuklar da yapabilecekleri işler konusunda anne ve babasına yardımcı olur (A19).”

Tablo 4. 4: Annelerin Ailede ki Sevgi ve Şefkate İlişkin Görüşlerinin Betimsel İstatistikleri

Annelerin Ailedeki Sevgi ve Şefkat ile İlgili Görüşleri		F	%
Ailede birlik beraberlik duygusu var mıdır?	Birlik beraberlik vardır	29	100,0
Aile üyeleri sevgi ve şefkat gibi duygularını belli eder mi?	Belli edilir	27	93,2
	Belli edilmez	2	6,8
Aile Üyeleri birbirine Sevgisini Nasıl Gösterir	Sözel olarak	13	44,8
	Sarılarak kucaklaşarak	12	41,3
	Davranışsal olarak	4	13,6

Tablo 4.4'te annelerin, ailedeki sevgi ve şefkatle ilgili görüşlerinin dağılımı incelendiğinde “Ailede birlik ve beraberlik duygusu var mıdır?” sorusunda tüm katılımcılar “Evet. Birlik beraberlik vardır” yanıtını vermiştir. “Aile üyeleri sevgi ve

şefkat gibi duygularını belli eder mi?” sorusuna %93,2’si “Belli edilir” ve %6,8’i “Belli edilmez” yanıtını vermişlerdir. “Aile üyeleri birbirine sevgisini nasıl gösterir?” sorusuna %44,8’i “Sözel olarak”, %41,3’ü “Sarılarak, kucaklaşarak” ve %13,6’sı “Davranışsal olarak” yanıtını vermiştir. Annelerin aile de birlik beraberlikle ilgili soruya ilişkin katılımcı yanıtlarından bazıları şöyledir;

“Bizim ailemizde birlik beraberlik yok (A5).”

“Çok aşırı vardır. Sahurda bile güle oynaya hep beraber oluruz (A7).”

“Birlik beraberlik vardır. Abla-kardeş okuyor herkes yardım ediyor (A10).”

Annelerin ailede sevgi ve şefkat ile ilgili soruya verdikleri yanıtlardan birkaçı şunlardır;

“Eşim çok sever ama çok belli etmez sevgisini şımartmaz. Biraz küçük oğlanı şımartır. Ama ayırt etmeyiz çocukları (A9).”

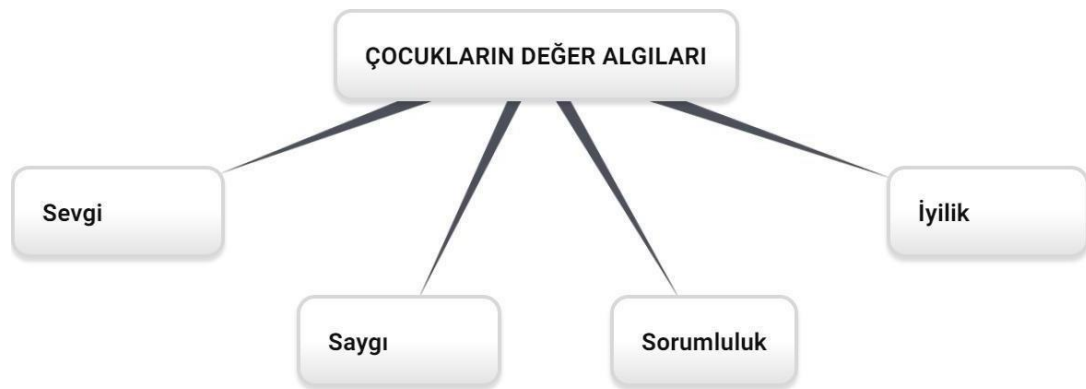
“Birbirimizi dinleyip, demokrat bir çerçevede genelde kelimelere döküp birbirimizi çok sevdiğimizi hissederiz (A18).”

“Evet bir de evde yaşlılar büyükler olunca çocuklara sevgi ve şefkat son raddede yaşıyor. Bazen çocukların şımartıklarını hissediyorum (A 22).”

Çocukların Değer Algılarına Dair Bulgular

Bu bölümde çocukların görüşme formundaki sorulara verdikleri yanıtların betimsel istatistikleri ve çocukların değer algılarına dair bulgulara değinilmiştir.

Şekil 4. 2. Çocukların Değer Algıları Şeması

Tablo 4. 5:Çocukların Sevgi Değerine İlişkin Görüşlerinin Betimsel İstatistikleri

Sevgi (n=29)	F
En çok kimi seversin?	
Anne-baba	10
Abla-Abi-Kardeş	5
Akraba (dede, babaanne, abla,abi)	5
Arkadaş ve Diğer	10
Sevgini nasıl gösterirsin?	
Yardım ederek	3
Sevdiğimi söyleyerek	1
Sevdiğimi göstererek	15
Uslu durarak	1
Oyun oynayarak	4
Sevgi olmasaydı ne olurdu?	
Küslük olurdu	13
Savaş olurdu	1
Mutlu olmazdık	8

Çocukların yarı yapılandırılmış görüşme formu doğrultusunda sevgi değeriyle ilgili sorulan sorulara yönelik vermiş oldukları yanıtlar sınıflandırılmıştır. Tablo 4.5’ de sorulara verilen yanıtların frekans değerleri verilmiştir.

Çocukların “*En çok kimi seversin?*” sorusuna ilişkin verdikleri yanıtlardan bazıları şöyledir;

“*Ablamı, kuzenimi, annemi, babamı, kepçemi severim (Ç1).*”

“*Ev sahibimizi çok severim (Ç20).*”

“*Arkadaşım Emin ve Kemal’i çok severim (Ç26).*”

Çocukların “*Sevdiğini nasıl gösterirsin?*” sorusuna ilişkin verdikleri yanıtlardan bazıları da aşağıdaki şekildedir;

“*Sevdiğimi iyilik yaparak gösteririm (Ç15).*”

“Mutlu olup kucaklaşırsak onlara sevgimizi göstermiş oluruz. Onlara bakıp ellerinden tutup, onlara güzel sözcük kullanarak, Anneme yardım ederek sevgimi göstermiş olurum. ‘Anne ben seni çok seviyorum’ diyerek sevgimi gösteriyorum (Ç9).”

“Hasta olduğu için dedeme sevgimi veriyorum, sarılıyorum (Ç29).”

Çocukların “Sevgi olmasaydı ne olurdu?” sorusuna vermiş oldukları yanıtlardan birkaçı da şöyledir;

“Hiçbir şey olmazdı. Sevgi olmazsa ayrılık olur (Ç3).”

“Herkes birbiriyle savaşıp ölürdü (Ç7).”

“Herkes birbirine küserdi ve dünya çok kötü bir yer olurdu (Ç14).”

“Kimse kimseyi sevmezdi. Hiç kimse birbiriyle oynamazdı (Ç22).”

“Küslük ve kavga olurdu, ayrılırdık (Ç23).”

Tablo 4. 6: Çocukların Saygı Değerine İlişkin Görüşlerinin Betimsel İstatistikleri

Saygı (n=29)	F
En çok kime saygı gösterirsin	
Allah	1
Anne-baba	15
Abla-Abi-Kardeş	2
Öğretmen	1
Akraba	2
Herkes	3
Arkadaş	3
Nasıl saygı gösterirsin?	
Akıllı davranarak	10
Yardım ederek	5
Sürprizler yaparak	7
Aile dışında başka kime saygı duyarsın?	
Arkadaş	9
Öğretmen	5
Akraba	12
Herkes	5
Okulda kime saygı duyarsın?	

Öğretmen	18
Arkadaş	16

Tablo 4.6 da çocukların saygı değeriyle ilgili sorulara vermiş oldukları yanıtların frekans değerleri verilmiştir. Katılımcıların “*En çok kime saygı gösterirsin?*” sorusuna Ç15 “*Anneme babama*” yanıtını vermiştir.Ç14 “*En çok aileme saygı duyarım*” demiştir. Ç8 “*Anneme. Çok sevdiğim için saygı duyuyorum.*” yanıtını vermiştir. Çocukların “*Saygını nasıl gösterirsin?*” sorusuna verdikleri yanıtlardan birkaçı ise şöyledir;

“*Öğretmenimizi üzersek saygısız oluruz. Annemize babamıza bağırırsak saygısız oluruz (Ç1).*”

“*İyi ve güzel davranışlarla (Ç19).*”

“*Onu, dedemi koruyarak gösteririm. Dedem öksürünce çabucak su getiriyorum (Ç29).*”

“*Ailen dışında başka kime saygı duyarsın?*” sorusuna verilen yanıtlardan bazıları ise şöyledir;

“*İnsanlara saygı duyarım. Askerlere saygı duyarım. Meleklerle saygı duyarım. Çünkü askerlerin paraları yok. Onlar kötülerini öldürüyor o yüzden saygı duyarım (Ç7).*”

“*Annem, ablam, babam, kardeşim dışında birde teyzeme saygı duyarım (Ç13).*”

“*Mesela arkadaşlarıma saygı duyarım (Ç16).*”

Çocukların “*Okulda kime saygı duyarsın?*” sorusuna verdikleri yanıtlardan bazıları ise şu şekildedir;

“*Öğretmenimize saygı duyarım, bir şeyler öğrettiği için (Ç3).*”

“*Öğretmenimize. Çünkü öğretmenlerimiz bize dersler öğretir. Öğretmenimizi dinleyerek saygı gösteririz (Ç4).*”

“Öğretmenimize, arkadaşlarımıza. Tehlikeli davranışlarda bulunan arkadaşlarımızı uyarmalıyız. Öğretmenimiz bize kızdığı için saygı duyarız. Öğrettiği için saygı duyarız. Çok çok güzel öğrettiği için saygı gösteririz. Güzel davranarak ona saygı göstermeliyiz. Çok güzel çocuklar hadi toplanın dedi mi toplanınız (Ç9).”

“Herkes. Çünkü herkes beni seviyor ben de onları seviyorum (Ç12).”

“Bayrağa saygı duyarım. Atatürk’ümüze rahmet. Bir de öğretmenime bir sürü saygı duyarım (Ç16).”

Tablo 4. 7: Çocukların Sorumluluk Değerine İlişkin Görüşlerinin Betimsel İstatistikleri

Sorumluluk (n=29)	F
Evde ve okuldaki sorumluluklar	
Ev işlerine yardım etmek	7
Okulda oyuncakları paylaşmak	3
Oyuncakları dağıtmamak	11
Arkadaşlarla iyi geçinmek	3
Öğretmeni dinlemek	3
Vücuda zarar vermemek	1
Evde herkes sorumluluğunu yerine getirir mi? – Anne ve babanın sorumlulukları	
Baba işe gider	22
Anne ev işi yapar	23
Sorumlulukları yerine getirmezsek ne olur?	
Dünya kötü bir yer olur	4
Karmaşa olur	7
Mutsuz olurduk	3
Günah olur	2
Kimse çalışmaz	6

Tablo 4.7 de çocukların sorumluluk değerine ait görüşlerinin frekans değerleri yer almaktadır. Çocukların “Evde ve okulda ki sorumluluklarımız nelerdir?” Sorusunda verdikleri cevaplardan bazıları şöyledir;

“Öğretmenimizi dinlemek, oyun saatinde arkadaşlarımızla kavga etmemek, öğretmenlerimizden izinsiz bir şey almamalıyız. Oyun saatinden sonra sınıfı toplarız. Yemek saatinde yemeğimizi hemen üstümüze dökmeden yemeliyiz. Hikaye saatinde öğretmenimizi sessizce dinlemeliyiz. Evde annemizle oyun oynarız. Oyuncaklarımızı toplamalıyız Odamız düzenli olmalı, dağınık olmamalı (Ç4).”

“Okulda öğretmenlerimizi çok güzel dinleyerek, öğretmenimiz ne derse yaparak, oyun yerini toplayarak, hikâye saatinde düzgünce oturarak, yemek saatinde güzelce oturup arkadaşlarımızı ve üzerimizi kirlletmeden yemeğimizi yemeliyiz. Evde; annemize yardım etmek, evi toplamak, evi düzenlemek, kardeşime bakmak (Ç9).”

“Oyuncaklarımı topluyorum, resim kitaplarımı, kalemlerimi topluyorum. Öğretmeni dinlemeliyiz. Çöpleri yere atmamalıyız. Çöpe atmalıyız (Ç18).”

Çocukların “Evde herkes sorumluluğunu yerine getirir mi? Annenin ve babanın sorumlulukları nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlardan bazıları ise şöyledir;

“Evet getirir. Mesela anneler ezan okununca namazını kılar yemeklerini yapar. Babam işe gider, annemin yaptığı yemekleri yer, televizyona bakar (Ç5).”

“Evet, herkes yapar ama kardeşim yapmaz, O bazen yapar. Annem kahvaltı hazırlar. Babam öğretmen olmaya gider (Ç11).”

“Getirir. Annemin sorumluluğu her gün yemek yapar. Babamın ki işe gitmek, her gün gider (Ç15).”

Çocuklar “Sorumlulukları yerine getirmezsek ne olur?” sorusuna ise şöyle yanıtlar vermişlerdir;

“Savaşlarda herkes ölürdü. Birbirine yardım etmezlerdi ve her zaman mutsuz yaşarlardı. İnsanlar hep birbirinden para istemek zorunda kalır. O da günah olur. Herkes aç kalır (Ç7).”

“Allah bizi sevmez (Ç18).”

“Her yer dağınık olur. Bir şeyler alacak paramız olmaz. Annem de bulaşıklarını yıkamazsa kirli kalır (Ç19).”

Tablo 4. 8: Çocukların İyilik Değerine İlişkin Görüşlerinin Betimsel İstatistikleri

İyilik (n=29)	F
Yapılan iyilikler	
Yardım etmek	11
Paylaşmak	5
Karşıdan karşıya geçmek isteyen ama gözleri görmeyen birine nasıl iyilik yapabiliriz?	
Elinden tutup karşıya geçiririz	22
Ellerinde ağır poşetleri olan ve taşımakta güçlük çeken yaşlı bir teyzeye nasıl iyilik yapabiliriz?	
Ellerinden poşetleri alıp taşımak	22
Bitkilere ve hayvanlara da iyilik yapabilir miyiz? onlara nasıl iyilik yaparız?	
Bitkilere su dökmek	23
Hayvanları beslemek	24
İyilik olmasaydı dünya nasıl bir yer olurdu?	
Kötü bir yer olurdu	21
Karmaşa olurdu	1
Kavga olurdu	1
İnsanlar mutsuz olur	2
Allah kimseyi sevmezdi	1

Tablo 4.8 de çocukların iyilik değerine ilişkin sorulara verdikleri yanıtların frekans değerleri belirtilmiştir. “Hiç iyilik yaptın mı? Yaptığın iyiliklerden bahsedermisin?” sorusuna Ç8 “Evet yaparım. Anneme, abime. Annemin dediklerini yaparak; “Mendil istediğinde getiririm” Babam su bidonunu istediğinde getirerek yardım ederim. Aileme yardımcı olurum.” yanıtını vermiştir. Ç19 ise “Yaptım. Hatta herkese iyilik yaptım. Ama yabancılara değil. Mesela annem sofrayı hazırlarken ekmeği ve sofraya bezini götürüyorum.” yanıtını vermiştir. Ç28 ise “Evet saygılı dururum balıklara yem atarım onların kalbi var” yanıtını vermiştir.

Çocukların “Karşıdan karşıya geçmek isteyen ama gözleri görmeyen birine nasıl iyilik yapabiliriz?” sorusuna verilen yanıtlardan bazıları ise şöyledir;

“Elinden tutup sağa sola bakıp söylemeliyiz. Karşıya geçirmeliyiz (Ç7).”

“Mesela elinden tutarız. Arabaların durması gerekir (Ç12).”

“Ona yardım edebiliriz. Onla beraber yürürüz. Bütün yolları birlikte yürüyerek, onu karşıya geçiririz (Ç13).”

Çocukların *“Ellerinde ağır poşetleri olan ve taşımakta güçlük çeken yaşlı bir teyzeye nasıl iyilik yapabiliriz ?”* sorusuna verdikleri yanıtlardan bazıları ise şu şekildedir;

“Poşetlerinin birazını alıp eve kadar götürür, taşımaya yardım ederiz (Ç11).”

“Elindeki bazı yükleri alarak yardım edebiliriz (Ç14).”

“İki üç tanesini ya da bir tanesini ben taşıyabilirim (Ç16).”

Çocukların *“Bitkilere ve hayvanlara da iyilik yapabilir miyiz? Onlara nasıl iyilik yaparız?”* sorusuna verilen yanıtlardan bazıları ise şu şekildedir;

“Aslana ve kaplana yapamam. İneğe yapabilirim. Kediye de. Otlara sahip çıkarım. Her zaman sularım (Ç16).”

“Yapabiliriz. Mesela onlar kendi yiyecek bulamadığı için onlara yiyecek veririz. Bitkileri de sulayarak, büyüterek, çiçeklerin açmasını sağlayarak iyilik yapabiliriz (Ç19).”

“Evet yapabiliriz. Hastalanınca yardım isteriz veterinere götürebiliriz. Hayvanlardan biri aç kalırsa ona yiyecek veririz. Bitkiler için her gün su dökeriz. Çürümezler (Ç29).”

Çocuklardan *“İyilik olmasaydı dünya nasıl bir yer olurdu?”* sorusuna Ç3 *“Kötü olurdu. Annelerimiz babalarımız birbirine kırılırdı. Karmaşa olurdu.”* Yanıtını vermiştir. Ç7 *“Çok kirli, ağaçlar yıkılmış, sinekler ölmüş, insanlar ölmüş, çöp kovaları dökülmüş olurdu.”* yanıtını vermiştir. Ç14 ise *“Çok kötü bir yer olurdu. Herkes birbirine ‘ben sana yardım etmeyeceğim’ filan derdi. Herkes hep kötülük yapardı.”* yanıtını vermiştir.

Çocukların Değer Algılarını Kapsayan Yanıtların Annelerin Aile İlişkilerine Dair Görüş Bildirdiği Yanıtlarla Karşılaştırılması

Çocuklara sevgi, saygı, sorumluluk ve iyilik değerlerine ilişkin sorular yöneltilmiş ve annelerin aileye ilişkin vermiş oldukları yanıtlarla birlikte değerlendirilerek, yanıtlar betimsel olarak karşılaştırılmıştır.

Sevgiye dair çocuklara yöneltilen sorular arasında çocukların en çok kimi sevdiği sorusu yer almaktadır. Verilen yanıtlar arasında,

Ç1: *Ablamı, annemi, babamı, kepeçemi (dede)* yanıtını veren katılımcının annesi ise “Aile üyeleri birbirine sevgisini nasıl gösterir?” sorusuna,

A1: *“Seni seviyorum” deriz kucakları. Gözlerinin içine bakarım konuşurken onu dinlediğimi anlasın diye. Ailemizde birbirimizi mutlu ederiz*” şeklinde yanıt vermiştir.

Yukarıdaki yanıtlar doğrultusunda, çocuğun en çok sevdiği kişilerin aile üyelerinin olması ve ailede sevgi gösterme biçiminin sözel ve davranışsal oluşunun tutarlı olduğu görülmektedir. Bir diğer yanıtta ise anne ve çocuğun yanıtlarının farklılık gösterdiği görülmektedir. En çok kimi sevdiğine ilişkin Ç7'nin yanıtı ise *“Arkadaşlarım”* olmuştur. Annesi olan A7 ise ailede sevginin nasıl gösterildiğine ilişkin soruya *“Çocuklarımızı kucaklayarak öperek güzel sözler söyleyerek sevgimizi gösteririz.”* Şeklinde yanıt vermiştir. Aynı zamanda A7 aile üyelerinin sevgi ve şefkat duygularını belli etme durumuna ilişkin *“Eşim de bende çok fazla belli ederiz.”* yanıtını vermiştir.

En çok kimi sevdiğine ilişkin Ç15'in yanıtı *“babamı”* şeklindedir. A15 ise ailede sevgi ve şefkat duygularının belli edildiğini ve *“Sarılarak, birbirimizi sevindirecek şeyler yaparak, üzüntüleri gidererek sevgimizi gösteririz”* şeklinde sevginin gösterildiğini ifade etmiştir. A20, ailede sevginin nasıl gösterildiğine ilişkin soruya *“Bazı hareketler ve sevgi sözcükleriyle gösteririz.”* Yanıtını vermiştir. Öte yandan Ç20 ise sevginin nasıl gösterildiğine ilişkin soruya *“Güzel hediye alarak”* yanıtını vermiştir.

Çocuklara yöneltilen “Sevgi olmasaydı ne olurdu?” sorusuna ise Ç26 *“Kavga ederlerdi”* yanıtını vermiştir. Ç27 ise, sevgi olmasaydı *“Yaramaz olurduk”* yanıtını vermiştir.

Çocuklara yöneltilen saygı değerine ilişkin sorunun alt boyutlarında kime ve nasıl saygı gösterdiği, aile dışında başka saygı duyduğu biri olup olmadığı ve okulda kime saygı duyduğuna ilişkin sorular yer almaktadır. Ç15'in yanıtlarına göre en çok saygı duyduğu kişiler “*Anne ve Baba*” dır. Aynı zamanda nasıl saygı gösterildiğine ilişkin soruya ise “*Bilmem*” yanıtını vermiştir. Aynı zamanda Ç15 aile dışında arkadaşlarına saygı duyduğunu, okulda ise öğretmenine saygı duyduğunu belirtmiştir.Ç7 “En çok kime saygı duyarsın?” sorusuna “Allah’a tabi ki.” yanıtını vermiştir. Saygısını dua ederek gösterdiğini belirtmiştir.

A26, “Aile üyeleri birbirine saygılı mıdır?” sorusunda “*Çoğu zaman*” yanıtını vermiştir. Ç26 ise en çok saygı duyduğu kişinin “*Arkadaşım Ervanur*” olduğunu belirtmiştir. Saygıyı nasıl gösterdiğini ise “*Oyunlarımı göstererek*” şeklinde yanıtlamıştır.

Çocukların okulda saygı duydukları kişinin çoğunlukla öğretmenleri olduğu sonucu elde edilmiştir. Aile dışında saygı duyulan kişiler arasında ise arkadaşlar ve öğretmenin yer aldığı görülmektedir. Çocukların saygı duymaya ilişkin olarak iyi olmanın koşulu olduğunu ifade etmişlerdir. “Okulda kime saygı duyarsın? Neden?” sorusuna Ç19 “*Arkadaşlarıma, öğretmenime, çünkü iyi olmak için; çünkü öğretmen bize bir şeyler öğrettiği için*” yanıtını vermiştir. Ç16, “*Bayrağa saygı duyarım. Atatürk’ümüze rahmet. Bir de öğretmenime bir sürü saygı duyarım.*” şeklinde yanıtlamıştır.

Çocukların sorumluluk değerine ilişkin vermiş olduğu yanıtlara göre ev ve okuldaki sorumluluklara ilişkin soruya verilen yanıtlar arasında Ç15 yalnızca “*Sınıfı toplamak*” yanıtını vermiştir. Ayrıca, aynı katılımcı “Evde herkes sorumluluğunu yerine getirir mi? Anne ve babaların sorumlulukları nelerdir?” sorusuna “*Getirir. Annemin sorumluluğu her gün yemek yapar. Babamınki işe gitmek. Her gün gider.*” şeklinde olmuştur.A15,“Ailede herkesin belli sorumlulukları var mı? Herkes sorumluluklarını yerine getirir mi?” sorusuna “*Vardır. Herkes sorumluluğunu yerine getirir*” demiştir.

Evde ve okuldaki sorumluluklara ilişkin Ç8: *Okulda; Oyuncak toplamadığımız zaman oyun saati biter. Oynadığımız yeri toplayacağız, öğretmenimizi iyi dinleyeceğiz. Verdiği oyuncakları oynayacağız. Yemek saatinde, şımarmadan dökmeden yemeği yemeden oynamayacağız. Evde, oyun oynayarak, sıkılmadan, kardeşimle oynamak.*

Kardeşimle oyun oynamak sorumluluğum, korumak sahip çıkmak. Kapıya vurmuyacağız, sinirlenmeyeceğiz, vurmuyacağız.” yanıtını vermiştir. Aynı şekilde Ç8, evdeki ve anne baba sorumluluklarına ilişkin, *“Evet, sorumluluk sahibi, annem iş yapar bulaşıkları yıkar. Babam işe gider.”* yanıtını vermiştir.

Sorumlulukların yerine getirilmemesi halinde ne olur? Sorusuna verilen yanıtlar arasında Ç8, *“Kötü olur, kavga olur. Birbirlerine küserler.”* yanıtını vermiştir. A8 sorumluluklarla ilgili soruya *“Herkesin sorumluluğu vardır, herkes sorumluluklarını yerine getirir.”* demiştir.

Ç13, sorumlulukların yerine getirilmemesi durumunda, *“O zaman kötü olur, tartışma olur, sonrada küseriz.”* yanıtını vermiştir. Ç5, anne ve babanın sorumluluklarına ilişkin *“Mesela anneler ezan okununca namazını kılar yemeklerini yapar. Babam işe gider annemin yaptığı yemekleri yer televizyona bakar.”* yanıtını vermiştir. A5 *“Ailede herkesin belli sorumlulukları var mı? Herkes sorumluluklarını yerine getirir mi?”* sorusuna *“En çok sorumluluğu ben alıyorum. Eşim uzakta çalıştığı için her sorumluluk bende.”* yanıtını vermiştir.

“Sorumluluklarımızı yerine getirmezsek ne olur?” sorusuna verilen yanıtlar arasına Ç7: *“Savaşlarda herkes ölürdü. Birbirine yardım etmezlerdi ve her zaman mutsuz yaşarlardı. İnsanlar hep birbirinden para istemek zorunda kalır. O da günah olur. Herkes aç kalır.”* şeklinde yanıt vermiştir. A7 ise sorumlulukla ilgili soruya *“Çocuklar da dahil herkes sorumluluğunu yerine getirir.”* demiştir.

Ç10 *“Sorumluluklarımızı yerine getirmezsek ne olur?”* sorusuna *“Günah olur”* yanıtını vermiştir. Ç16 ise *“Kalbim kırılır. Kendim kırılırım. Yani üzülürüm”* şeklinde yanıtlamıştır. Ç18 ise, *“Allah bizi sevmez”* yanıtını vermiştir. A10, A16 ve A18 sorumluluklarda ilgili soruya *“Herkesin sorumluluğu vardır. Herkes sorumluluğunu yerine getirir.”* Cevabını vermişlerdir.

Diğer bir alt boyut olan iyilik değerine ilişkin çocukların vermiş olduğu yanıtlar incelendiğinde, Hiç iyilik yaptın mı? Yaptığın iyiliklerden bahseder misin? sorusuna Ç11, *“Yaptığımı hatırlamıyorum. Belki kardeşimi güldürmüş olabilirim. Okuldan giderken hediyemi kardeşimle paylaşacağımı söyledim.”* yanıtını vermiştir. Ç13 ise, *Evet yaparım. Anneme, abime. Annemin dediklerini yaparak; “Mendil istediğinde*

getiririm” Babam su bidonunu istediğinde getirerek yardım ederim. Aileme yardımcı olurum.” cevabını vermiştir. Ç19, sorulan bu soruya *“Yaptım. Hatta herkese iyilik yaptım; ama yabancılara değil. Mesela annem sofrayı hazırlarken ekmeği ve sofraya bezini götürüyorum.”* yanıtını vermiştir.

İyilik değerine ilişkin “Karşıdan karşıya geçmek isteyen ama gözleri görmeyen birine nasıl iyilik yaparsın?” senaryosuna verilen yanıtların yaygın olarak *“elinden tutup karşıdan karşıya geçmesine yardım ederiz”* olmuştur.

Diğer senaryoda ise “Ellerinde ağır poşetleri olan ve taşımakta güçlük çeken yaşlı bir teyzeye nasıl iyilik yapabiliriz?” sorulmuştur. Yanıtların tüm çocukların “elindeki poşetleri taşıyoruz” veya “ağır olan poşeti taşıyoruz” şeklinde olduğu görülmüştür. Ayrıca, “İyilik olmasaydı dünya nasıl bir yer olurdu?” sorusuna yanıt veren çocuklar arasında Ç6 *“Güzel bir yer olurdu”* yanıtını vermiştir. Ç10 ise *“Kötü bir yer olurdu. Yağmur yağardı. Dünya kötü bir yer olurdu”* yanıtını vermiştir. Ç18 ise *“Dünyada hiçbir şey olmazdı. Allah kimseyi sevmezdi”* yanıtını vermiştir. Ç16 ise *“Üzülürdüm, küserdim. Dünya üzgün resim gösterirdi belki. Ben çiçekleri ve papatyaları severim; çünkü büyümelerini izlerim sularım.”* yanıtını vermiştir. “Aile üyeleriniz problemlerini birlikte mi çözerler? Yoksa herkes kendi başına mı halleder?” sorusuna A6 *“Mesela eşim karar vermişse sonra ben bir şey söylersem kararını eleştirmiş oluyorum. Kararı veren kişi sorunları da kendi başına çözmeye çalışıyor.”* yanıtını vermiştir. A10 *“Çoğunlukla problemlerimizi birlikte çözeriz.”* yanıtını vermiştir. A18, *“Kesinlikle problemlerimizi birlikte çözeriz.”* yanıtını vermiştir. A16 ise *“Birlikte çözeriz”* yanıtını vermiştir.

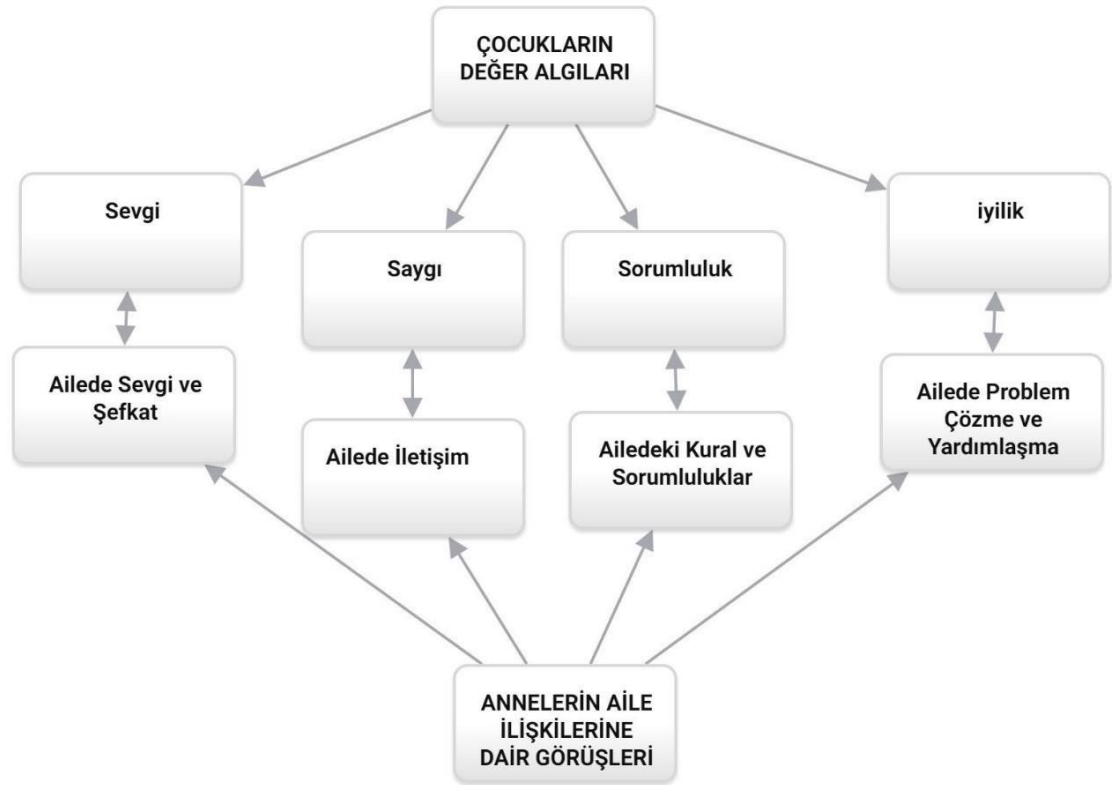
İyilik soruları arasında yer alan “Bitkilere ve hayvanlara da iyilik yapabilir miyiz? Onlara nasıl iyilik yaparsınız?” sorusuna verilen yanıtlar arasında Ç5: *“Evet onlara su vererek iyilik yapabiliriz. Ağaçların çiçeklerin büyümesine yardım ederiz. Hayvanlara su vererek karınlarını doyurarak iyilik yaparsınız.”* yanıtını vermiştir. Ç7 ise *“Ben bazen kedilere ekmek veriyorum. Hayvanları doyurmalı bitkilere su vermeliyiz.”* şeklinde yanıtlamıştır. “Aile üyeleri ne gibi konularda yardımlaşır?” sorusuna A5 *“Maddi yönden sıkıntılarımızı paylaşıyoruz. Çocuklar ev işlerinde yardımcı olur. Benim söylediklerimi yaparlar. Eşim şehir dışında çalıştığı için onunla çok fazla yardımlaşma olmuyor.”* yanıtını vermiştir. A7 ise *“Genelde eşim yorgun olunca ev işlerini ben yaparım. Çocuklarda işler konusunda yardımcı olur.”* yanıtını vermiştir.

“İyilik olmasaydı dünya nasıl bir yer olurdu?” sorusuna verilen yanıtlar arasında Ç7 “Çok kirli, ağaçlar yıkılmış, sinekler ölmüş, insanlar ölmüş, çöp kovaları dökülmüş olurdu.” şeklinde yanıtlamıştır. Ç8 ise “Kötü, camimiz olmazdı, eşyalarımız olmazdı, hiçbir şeyimiz olmazdı. Her yer kırılıp dökülürdü. Kavga olurdu. İnsanlar birbiriyle kavga eder.” şeklinde yanıt vermiştir. Ç18 ise “Dünyada hiç bir şey olmazdı. Allah hiç kimseyi sevmezdi.” yanıtını vermiştir. Ç21 ise “Kötü bir yer olurdu. Herkes kötü yaşardı. Herkes birbirine zarar verirdi.” şeklinde cevaplamıştır.

Anneler yardımlaşmayla ilgili “Aile üyeleri ne gibi konularda yardımlaşır?” sorusuna genel olarak her konuda ve ev işleri konusunda yardımlaşıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 4. 3.Çocukların Değer Algıları İle Annelerinin Aile İlişkileri Hakkındaki Görüşleri Arasındaki İlişki Şeması

Bulgulara göre çocukların sevgi, saygı, sorumluluk ve iyilik temalarına verdikleri yanıtlarla annelerin aile ilişkileri, ailedeki kural ve sorumluluklar, ailedeki problem çözme ve yardımlaşma ve ailede sevgi ve şefkat temalarına verdikleri yanıtlara göre

aile ilişkileri olumlu olan çocukların değerleri olumlu bir şekilde içselleştirdiği gözükmektedir.

Anne görüşme formu ve çocuk görüşme formuna verilen yanıtlar doğrultusunda oluşturulan kodlar aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 4. 9: Anne Görüşme Formu İçin Oluşturulan Kodlar

Ailede İletişim	Kodlar
Ailede Duyguların İfadesi	Rahat ifade edilir Rahat ifade edilmez
Ailede Alınan Kararlar	Kararlar birlikte alınır Kararları eş alır Kararları diğer aile üyeleri verir
Ailede Saygı	Aile üyeleri saygılıdır Aile üyeleri biraz saygılıdır Aile üyeleri saygılı değildir
Ailede Yüksek Sesle Tepki	Yüksek sesle tepki verilir Yüksek sesle tepki verilmez
Ailede Kurallar ve Sorumluluklar	
Ailede Kurallar	Katı Esnek
Ailede Sorumluluk	Sorumluluklar yerine getirilir Sorumluluklar yerine getirilmez
Ailede Problem Çözümü ve Yardımlaşma	
Ailede Problem Çözümü	Kendi başına Birlikte
Ailede yardımlaşma	Ev işleri Yemek Alışveriş
Ailede Sevgi ve Şefkat	
Ailede Birlik Beraberlik	Birlik beraberlik vardır Birlik beraberlik yoktur
Ailede sevgi ve şefkat	Belli edilir Belli edilmez
Ailede sevgi gösterimi	Sözel olarak Sarılarak, kucaklaşarak Davranışsal olarak

Tablo 4. 10: Çocuk Görüşme Formu İçin Oluşturulan Kodlar:

Sevgi	Kodlar
Sevilen kişi	Ebeveyn Abla, abi veya kardeş Öğretmen
Sevgi gösterimi	İyi davranışlar sergilemek Paylaşmak Dinlemek Sevgi göstermek
Ailede sevgi	Sevgi gösterilir
Saygı	
Saygı Duyulan kişi	Anne Baba Arkadaş Öğretmen
Saygı gösterme biçimi	Yardım ederek İyi davranarak
Aileden başka birine saygı	Akraba Öğretmen Arkadaş
Okulda saygı	Arkadaş Öğretmen
Sorumluluk	
Ev ve okulda sorumluluklar	Ev işlerine yardım etmek Öğretmene yardım etmek Ödevleri yapmak
Evde sorumluluk	Sorumluluk yerine getirilir Sorumluluklar yerine getirilmez
Sorumsuzluk sonucu	Kötü sonuçlanır Dağınıklık, karmaşa
İyilik	
Yapılan iyilikler	Paylaşmak Yardım Etmek İyi davranmak
İyi davranış örneği	Karşıya geçmesine yardım edilir
İyi davranış örneği II	Poşetleri taşımasına yardım edilir
Farklı canlılara iyilik	Bakım üstlenmek Zarar vermemek
İyilik olmayan dünya	Dünyanın kötü bir yer olması Doğanın zarar görmesi Olumsuzluklar

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Bu araştırmada, anne ve okul öncesi dönemi çocuklarının değerlere ilişkin görüşleri incelenmiştir. İlk olarak annelere demografik bilgilerini almak amacıyla öz bildirim formu uygulanmış olup, ikinci olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı-yapılandırılmış görüşme formundaki sorular yöneltilmiştir. Okul öncesi dönemi çocuklarına ise sevgi, saygı, sorumluluk ve iyilik değerlerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Araştırmadaki demografik bilgiler doğrultusunda, annelerin yaş dağılımı ağırlıklı olarak 31-35 yaş arasındadır. Eş yaşı değişkenine göre eşlerin yaşı ağırlıklı olarak 31-40 yaş arasındadır. Araştırmaya katılan erkek öğrencilerin sayısı kızlara göre daha fazladır. Çocuk sayısı ise en çok iki çocuk olarak bildirilmiştir. Araştırmaya katılan çocuklar çoğunlukla ikinci çocuktur. Çocukların bakımıyla ilk ve çoğunluk olarak ebeveynler ile büyükanne ve büyükbaba ilgilenmektedir. Ailelerin yanında kalan akrabalar büyükanne, büyükbaba, amca veya dayı olarak bildirilmiştir. Annelerin eğitim düzeyi ağırlıklı olarak ilköğretim düzeyindedir. Eş eğitim düzeyi ise ağırlıklı olarak lisans düzeyindedir. Annelerin evlenme yaşı çoğunluk olarak 15-25 yaş arasında değişmektedir. Evlilik süresi ise en çok 11-15 yıl olarak belirtilmiştir. Annelerin çoğunluğu çalışmamaktadır ve eşlerin büyük bir çoğunluğu çalışmaktadır. Eş mesleğine göre diğer ve serbest meslek en çok bildirilen meslek türü olarak bulunmuştur. Gelir düzeyi orta düzeyde olarak bildirilmiştir. Katılımcıların ve eşlerinin azında bir rahatsızlığın olduğu belirtilmiştir.

Araştırmanın ikinci adımında annelere yöneltilen sorulardan elde edilen ifadelerin, aile işlevselliğine ilişkin detaylar içerdiği düşünülmektedir. Annelerin görüşleri doğrultusunda, aile üyelerinin duygularını ifade edebildikleri ve ailede alınan kararların ortak olduğu sonucu elde edilmiştir. Ailelerin çoğunda kararların eşle veya ortak olarak verildiği belirtilmiştir. Yalnızca, kayınpeder veya kayınvalide ile birlikte yaşanan ailelerde karar verme sürecinin daha farklı olduğu kararların aile

büyükleri tarafından verildiği sonucu elde edilmiştir. Anneler, aile üyelerinin birbirlerine saygılı olduğunu ve evde birbirlerine seslerini yükseltmediğini ya da bazen yükselttiklerini ifade etmişlerdir.

Kural ve sorumluluklara ilişkin sorulardan elde edilen sonuçlara göre, ailede kuralların çoğunlukla esnek olduğu ve sorumluluklarını yerine getirdikleri sonucu elde edilmiştir. Çocuklarda ise görev ve sorumluluklar ebeveynlerin görevlerini kapsamaktadır. Çocukların çoğunun anne ve babalarının görev ve sorumluluklarının evdeki sorumluluklar olduğunu ifade ettiği görülmüştür. Ailede alınan kararlarla benzerlik gösteren, aile üyelerinin bir problemle karşılaştığında çözümü ortak buldukları ifade edilmiştir. Evdeki yardımlaşma anlayışı ile her konuda ve ev işlerinde ağırlık göstermektedir. Çocukların bildirdiği sorumluluklar ise okul ortamı ve kendi alanı içerisinde düzeni sağlamak üzerinedir. Çocukların oyuncaklarını toplama sorumluluğunun en çok bildirilen sorumluluk türü olduğu görülmektedir. Ayrıca, çocuklar, sorumlulukların yerine getirilmemesi halinde dağınıklık olacağı ve tartışma olacağını bildirmişlerdir. Annelerin görüşleri doğrultusunda, aile üyeleri birbirlerine sevgi ve şefkat göstermektedir ve bunu sözel olarak, fiziksel olarak (sarılarak, öperek ve kucaklayarak gibi) ve davranışsal olarak (hediye alarak) gösterdiklerini belirtmişlerdir. Annelerin ifadelerine göre, ailede birlik ve beraberlik hakimdir.

Yapılan karşılaştırmalar sonucunda, annelerin aile iletişimine ilişkin vermiş olduğu yanıtlar ve çocukların sevgi, saygı, sorumluluk ve iyilik değerlerine ilişkin ifadeleri doğrultusunda aile iletişiminin işlevsel düzeyde olduğu ve çocukların söz konusu değerleri doğru bir biçimde içselleştirdiği görülmektedir. Elde edilen sonucun, çocukların psikososyal gelişiminde aile işlevlerinin rolünü ele alan çalışmalarla tutarlılık gösterdiği görülmektedir (Amato, 1994: 1031; Rohner & Brothers, 1999: 81). Kuramsal açıdan ele alındığında, erken gelişimsel dönem itibarıyla öğrenme sahası kişiler için aile ortamıdır ve sosyal etkileşim içerisinde öğrenme gerçekleşmektedir. “Sosyal Öğrenme Kuramı”, bireylerin dış faktörlerden ve etrafındaki diğer bireylerden öğrendiklerini uygulamaya sokarak kendilerini yeterli ya da yetersiz buldukları özellikler hakkında bilgi edinmektedirler. Çocuklar için ilk iletişim ebeveynleri ile olan ilişkidir ve ebeveynlerden gelen tepkiler ve ailenin genel işlevselliği, çocuğun kendisi ve dış çevre hakkında bilişsel temsillerinin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Albert Bandura ve meslektaşları (1977: 127), Sosyal öğrenme Kuramı çerçevesinde

bireylerin öğrenmesinin sosyal ilişkilerle sağlandığını ve bireylerin etrafındaki diğer bireyleri model alarak ve gözlemleyerek öğrenmeyi gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Çocuk için model alınabilecek figürler ilk olarak aile bireyleridir ve aile bireylerinin davranışları ve özellikleri çocukların hayata ilişkin değer yargılarının oluşmasını sağlamaktadır. Bu çalışmada da, annelerin aile ilişkilerinin işlevselliğine ilişkin ifadeleri olduğuna ilişkin bulgular elde edilmiş ve tutarlı olarak çocukların sevgi, saygı, sorumluluk ve iyilik değerlerinde gelişim düzeyine uygun ve aldığı eğitim ve içinde bulunduğu koşullara uygun yanıtlar verdiği görülmektedir. Yavuzer (1998: 85) de, çocuğun sosyal gelişiminde özellikle ikinci yaşın son yarısından itibaren bebeklerin nesnelere bir sosyal ilişki aracı olarak gördüğünü ve bu ilişkiler sonucunda taklit, utanma, bağlılık, işbirliği, dikkat çekme ve otoritenin kabulü gibi sosyal tepkiler geliştirmeye başladığını ve aile etkinliklerine katılan ve sosyal ilişkiler kurabilen bir aile üyesi olmaya başladığını belirtir. Bu nedenle okul öncesi dönemin ilk yıllarından itibaren sosyal gelişim gösteren çocuklar için değer algısı ilk yıllarda yerleşmeye başlar ve yine ilk sosyal çevresi olan ailesi ve aile ilişkileri sayesinde gelişir.

Aile işlevselliğinin ve iletişiminin çocukların psikososyal gelişimi ile ilişkisini ele alan diğer bir kuramsal yaklaşım ise Ronald Rohner (1990: 108) tarafından ortaya atılan “Ebeveyn Kabul ve Reddi Kuramı” olarak ifade edilebilir. Bu kurama göre, ebeveynlerden çocuğa yönelik sıcaklık ya da düşmanlık gibi duyguların, gelişimsel dönemde izler bırakması ve genel olarak hayata dair bakış açısını etkilemesi söz konusudur. Bu çalışmada, sevgi ve şefkati belli eden, çocuklarına davranışsal ve sözel olarak sevgisini gösteren, kurallar konusunda esnek olan ve sorumluluklarının bilincinde olan aile bireylerinin çocuğa sağladığı aile ortamı genel işlevselliklerinin sağlıklı bir seyir ilerlemesini sağlayabilecektir. Aynı zamanda, çocuklar, değerler eğitimini okul öncesi eğitim sayesinde okul ortamına taşıyabilmekte ve içselleştirebilmektedir. Yapılan çalışmalar arasında, annelerin ve çocukların değerler eğitimi sonucundaki bilişsel ve davranışsal değişimleri incelenmiştir. Neslitürk ve Deniz (2014: 103) tarafından yapılan bir çalışmada, annelere verilen değerler eğitimi sonrasında 5-6 yaş çocukların sosyal becerilerinin değişimi incelenmiştir. Deneysel desenin tercih edildiği çalışmada, ilk adımda çocukların sosyal beceri düzeyleri ölçülmüş ve sonrasında annelere değerler eğitimi verilmiştir. Deney grubunda yer alan çocukların annelerine uygulanan değerler eğitimi neticesinde sosyal beceri alt boyutlarından iletişim, iş birliği, sorumluluk, empati ve kendini denetleme alanlarında

daha yüksek puanlar aldığı sonucu elde edilmiştir. Diğer bir çalışmada, Neslitürk, Özkal ve Dal (2015: 883), 5-6 yaş çocuklarının değer kazanım süreçlerine anne değerler eğitimi programının etkisini incelemiştir. Karma yöntem uygulanan çalışmada ilk olarak deneysel desen ile çocuklar gruplara ayrılmıştır. Deney grubunda yer alan çocukların annelerin 21 oturum değerler eğitimi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda, annelerin aldıkları değerler eğitim sonrasında çocukların sorumluluk, saygı, dürüstlük, iş birliği, paylaşma ve dostluk değerleri puan ortalamalarının kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Okul öncesi dönemde çocuğa gelişimi açısından verilecekler ve verilmeyecekler son derece önem arz ettiği için okul öncesi dönemde alınacak eğitim çok önemlidir. Bu kadar önemli bir dönem olan okul öncesi dönemde, çocuklarımıza toplumun ve insanlığın geleceğini etkileyecek değerleri kazandırmanın da yine son derece önemli olduğunu söyleyebiliriz. Gordon (2017:330) ebeveynlerin değerleri öğretmekle kalmayıp değerleri öğretmenin kaçınılmaz olduğunu söylemiştir. Çocukların ebeveynlerinin davranışlarını izleyip, konuştuklarını duyarak onların değerlerini ister istemez öğrenmek zorunda kalacaklarını belirtmiştir. Bu nedenle çocuğa değerlerin kazandırılmasında aile içi iletişim ve aile ilişkilerinin niteliği son derece önemli gözükmektedir. MEB(2013: 12), okul öncesi eğitim program kitabında okul öncesi dönemin, beyin gelişiminin ve sinaptik bağlantıların kurulma oranının en yoğun en hızlı yaşanan dönem olduğunu belirtmiştir. Beyin bu dönemde çok hızlı geliştiği için beynin çevresel etmenlere de en açık olduğu dönemdir. Bu nedenle çevre çocuğun gelişimini ve öğrenme isteğini etkiler. Uygun çevresel koşullar çocuğun beyin gelişimini olumlu yönde etkileyebileceği gibi, uygu olmayan ya da yetersiz çevre koşulları çocuğun gelişimini olumsuz şekilde de etkileyebilir. Bu nedenle çocuğun hayatında ki ilk ve en özel çevre olan ailesi çocuğun gelişimindeki temel yapı taşlarını oluşturacağından aile içi ilişkilere, iletişime, çocuk yetiştirmedeki tutumlara çok dikkat etmelidir. Adler(2005:151), ebeveynlerin çocuklarının yalnız akademik başarılarını geliştirme odaklı değil, aynı zamanda hayatta başka güçlüklerle karşılaşmalarını içinde gerekli gelişimi çocuklarına kazandırmaları gerektiği söyler. Bir ebeveynin ailede şiddet ve geçimsizlikle mutlu bir evlilik sürdürmüyor ve ailede sağlıklı bir iletişimin yolunu açmıyorlarsa bundan çocuklarının zarar göreceğini bilmeleri gerektiğini belirtir. Ayrıca bu çocukluk yaşantıları çocukların ruhuna kazınıp bir daha silinmeyecek yazılar gibi olduğunu söyler. Bu bağlamda okul öncesi dönemde

ailedeki yaşantılar çocukların olumlu davranış kazanması, kişilik ve karakter gelişimi için son derece önemlidir. Bu sebeple değerler eğitimi toplumun temeli olan ailede başlayıp eğitimin her kademesinde bireylere aktarılmalıdır.

5.2.neriler

Çalışmada elde edilen sonuçların, annelerin ve çocukların aile iletişimi ve değerler hususunda tutarlı ifadeleri olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, çalışmanın yöntemsel olarak hem uygulayıcılara hem de araştırmacılara yönelik nerileri aşağıda belirtilmiştir:

Uygulayıcılar için

- Anne değerler eğitiminin hem aile işlevselliği ve çocuğun psikososyal gelişimini etkilemesi sebebiyle okul öncesi dönem çocuklarının annelerine çocuklarının okulları tarafından sağlanabilecek değerler eğitimine tabi tutulabileceği düşünülmektedir.
- Öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili olarak veliler ve çocuklarla ortak çalışmalar düzenleyebileceği düşünülmektedir.
- Öğretmenlerin aile içerisindeki sorumluluklar ve işlevsel davranışlara yönelik eğitim çalışmalarının kapsamını genişletebileceği ve çocukların okulda uyguladığı kural ve sahip olunan sorumlulukların ev ortamında da devamlılığına katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.

Araştırmacılar için

- Çalışmanın rnekleme geniş tutularak, çocuklara yöneltilen soruların nicel değerlendirme araçları ile değerlendirilmesi ve anne ifadeleriyle birlikte karma yöntem uygulanabileceği düşünülmektedir.
- Çocukların değerleri ne denli içselleştirdiğini tespit edebilmek amacıyla, genel olarak sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi gerekliliği düşünülmektedir.
- Anneyle ilgili olarak yapılan ölümlerin yapılandırılması maksadıyla hem nitel hem de nicel yöntemlerin dahil edilmesinin sonuçların karşılaştırılması açısından önemli bulgular sağlayabileceği düşünülmektedir.

- Değerlere ilişkin işlevsel olmayan özellikleri önleyebilmek amacıyla yapılan incelemelerle hem anne baba hem de öğretmene uygulanacak lmilerin daha kapsamlı sonuçlar sağlayabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adler, A. *Çocuk Eğitimi*, çev. Kamuran Şipal (İstanbul: Cem Yayınevi,2005), 151.
- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*.Yayınlanmamış Doktora Tezi,Gazi Üniversitesi,Ankara.
- Akdoğan, S. (2017). Çocukluk döneminde Amerika'da Uygulanan Eğitim Programları. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1): 518.
- Akpınar, B., & Özdaş, F. (2013). İlköğretimde Değer Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2):105-113.
- Alpan, Y., & Kandır, A. (2008). Okul Öncesi Dönemde Sosyal-Duygusal Gelişime Anne-Baba Davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum*, 4(14):37
- Amato, P. (1994). Father-child relations, mother-child relations, and offspring psychological wellbeing in adulthood. *Journal of Marriage and the Family*, 56:1031-1042.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin Değer Algısı:Konya Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3):2-144.
- Bakan, T. (2018). *Değerler Eğitimi Programının Anasınıfına Devam Eden Çocukların Değer Kazanımları Üzerine Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi,İstanbul Üniversitesi,İstanbul.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Baş, T., & Akturan, U. (2017). *Sosyal Bilimlerde Bilgisayar Destekli Nitel Araştırma Yöntemleri* (3. b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bayyurt, Y., & Seggie, F. N. (2015). *Nitel Araştırma Yöntem,Teknik,Analiz ve Yaklaşımları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Berkowitz, M. (2011, December). what works in educaiton. *International Journal of Educational Research*, 50(3):153-158.
- Bernal , A., Repáraz , R., Rivas, S., & Urpí , C. (2011). Social Values and Authority in Education: Collaboration. *International Journal about Parents in Education*, 5(2):134-143.
- Bolat, Y. (2016). Sosyal Değerleri ve Değerler Eğitimi Anlamak. *The Journal of Academic Social Science*, 4(26), 332-348.
- Brothers, S., &Rohner, R. P. (1999). Perceived parental rejection, psychological maladjustment, and borderline personality disorder. *Journal of Emotional Abuse*, 4:81-95.

- Akman, Y.,& Erden, M. (2005). *Gelişim ve Öğrenme* (14 b.). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Canatan, K. (2004). Avrupa Birliği Ülkelerinde Değerler Yönelimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(7-8):41-63.
- Canbulat, M. (2019). Değerler ve Karakter Eğitimi. <https://slideplayer.biz.tr/slide/11214405/>(8Mart).
- Canel, A. N. (2013). *Aile Yaşam Becerileri*. İstanbul: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Cüceloğlu, D. (2002). *Yetişkin Çocuklar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağlayan, E. (2018). *Değerler Eğitimi ve Uygulamalarına Yönelik Veli ve Öğretmen Tutumlarının Değerlendirilmesi: Bingöl Örneği* (Yüksek Lisans Tezi., Bingöl Üniversitesi.
- Çalışkan, Z., Kapkın, B., & Sağlam, M. (2018). Türkiye’de 1999-2017 Yılları Arasında Değerler Eğitimi Alanında Yapılmış Lisansüstü Çalışmaların İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16(35):185-209.
- Çankırılı, A. (2015). *Ailede ve Okulda Değerler Eğitimi*. İstanbul: Zafer Yayınları.
- Çetin, N., & Balanuye, Ç. (2015). Değerler ve Eğitim İlişkisi Üzerine. *Kayı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*(24):196.
- Dal, S., Neslitürk, S., & Özkal, N. (2015). 5-6 yaş çocuklarının değer kazanım süreçlerine anne değerler eğitimi programının etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3):883-899.
- Demirci, İ., Ekşi, F., Ekşi, H., & Yıldız, C. (2015). Almanya’da yaşayan Türk Göçmenlerin Aile Değerleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29):41-82.
- Deniz, M. S.,& Neslitürk, S. (2014). Anne değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 11(3):103-116.
- DPT. (1989). *Türk Aile Yapısı(VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Raporu)*. Ankara: DPT.
- Ekinci, H. (2018). *Okulda ve Ailede Değerler Eğitimi*. İstanbul: Kayıhan Yayınları.
- Erikli, S. (2016). *Okul Öncesi Çocukları İçin Bir Değerler Eğitimi Programının Geliştirilmesi ve Uygulanması*(Yüksek Lisans Tezi).Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Frydkova, E. (2013). School and Parents’Cooperation on Formation of Value Orientation of a Child. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*,106:2307-2315.
- Gladding, S. T. (2015). *Aile Terapisi Tarihi, Kuram ve Uygulamaları*(İ. Keklik, & İ. Yıldırım, Çev.) Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği.
- Gordon, T. (2017). *Etkili Anne-Baba Eğitimi*(D. Tekin, & N. Özkan, Çev.) İstanbul: Profil Kitap Yayınları.

- Görgün Baran, A. (2004). Türkiye'de Aile İçi İletişim ve İlişkiler Üzerine Bir Model Denemesi. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (1):38.
- Güder, S.Y. (2015). *Okul Öncesi ve İlkokul Döneminde Değerler Eğitimi*. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Güler, D., & Ulutak, N. (1992). Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplumunda Ailenin Yeri. *Kurgu Dergisi*(11):25.
- İnci, E. (2009). *Erken Çocukluk Dönemi Öğrencilerinin Değer Yönelimlerinin Sosyo Ekonomik Düzey, Yaş Ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Karadağ, Ş. (2015). *Evlilik Uyumu İlişkisinde Aile İçi İletişimin Rolü: Konya Örneği* (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Korkmaz, H. İ., & Pekdoğan, S. (2017). Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarına Verilen Değerler Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(37):59-72.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. Ankara.
- Nazlı, D. S. (2014). *Aile Danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oktay, P. (2002). *Yaşamın Sihirli Yılları*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Öngider, N. (2013). Anne-Baba İle Çocuk Arasındaki İlişki. *Pskiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4):420-440.
- Öz, S. (2008). *Farklı Aile Yapılarındaki 6 Yaş Çocuklarının* (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özbacı, N., & Erkan, Z. (2014). *Aile Danışmanlığı Kuram ve Uygulamalara Genel Bir Bakış*. Ankara: Pegem Akademi.
- Rohner, R. P. (1990). *Handbook For The Study Of Parental Acceptance and Rejection* (3 b.). Storrs, CT: Rohner Research Publications.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. New York: Free Press.
- Satir, V. (2016). *Temel Aile Terapisi*. (S. A. Yeniçeri, Çev.) İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Schwartz, S. H. (2012). An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1):16.
- Şahin, Y. (2017). *Okul Öncesi Çocuklarda Değerler Eğitimi Kapsamında Yardımlaşma ve Paylaşma Değerleri* (Yüksek Lisans tezi) Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Turan, R., & Ulusoy, K. (2016). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Türk Dil Kurumu*. (2019). Sözlükler. <http://www.tdk.gov.tr> (20 Nisan)

- Yaman, P. (2016). *Değerler Eğitimi Eğitimde Yeni Ufuklar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yavuzer, H. (2017). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitime Genel Bir Bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*(19):500-504.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1):209-223.
- Zavalsız, Y. (2014). *Değerler Eğitimi*. İstanbul: Ensar Neşriyat.

EKLER

ÇOCUK GÖRÜŞME FORMU

1.SEVGİ: - sen en çok kimi seversin?

-Sevgini nasıl gösterirsin?

- Sevgi olmasaydı ne olurdu?

2.SAYGI: sen en çok kime saygı duyarsın?

- Nasıl saygı gösterirsin?

-Ailendekiler dışında başka kime saygı duyarsın?

-Okulda kime saygı duyarsın? Neden?

3.SORUMLULUK:-Evde ve okuldaki sorumluluklarından bahseder misin?

-Sizin evde herkes sorumluluğunu yerine getirir mi? Annenin ve babanın sorumlulukları nelerdir?

-sorumluluklarımızı yerine getirmezsek ne olur?

4.İYİLİK: -Hiç iyilik yaptın mı? Yaptığın iyiliklerden bahseder misin?

-Karşıdan karşıya geçmek isteyen ama gözleri görmeyen birine nasıl iyilik yapabiliriz?

-Ellerinde ağır poşetleri olan ve taşımakta güçlük çeken yaşlı bir teyzeye nasıl iyilik yapabiliriz?

-Bitkilere ve hayvanlara da iyilik yapabilir miyiz? Onlara nasıl iyilik yaparız?

-İyilik olmasaydı dünya nasıl bir yer olurdu?

Araştırma Konusu: Okul Öncesi Eğitim Alan Öğrencilerin Değerleri ile Aile İlişkileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

GİRİŞ:

Merhaba adım Zehra DEMİRCİ. Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Anabilim dalında yüksek lisans öğrencisiyim. Okul öncesi eğitim alan öğrencilerin değer algıları ile aile ilişkilerini incelemek amacıyla bir araştırma yapmaktayım. Bu araştırma için sizlerin görüşleri son derece önemli. Bu sebeple düşüncelerinizi öğrenmek istiyorum. Katkılarınız için şimdiden çok teşekkür ediyorum.

Görüşmemize geçmeden önce görüşmemizin gizli olduğunu ve bu bilgileri araştırmacıların dışında herhangi bir kimsenin görmesinin mümkün olmadığını belirtmek isterim. Araştırma raporunda sizin isminiz ve çocuğunuzun ismi kesinlikle yer almayacak, bunun yerine takma isimler kullanılacak ya da isimleriniz şifrelenecektir.

- Görüşmemize başlamadan önce sormak istediğiniz soru ya da belirtmek istediğiniz herhangi bir şey var mı?
- Konuşmalarımızın kaydedilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşme sonunda istemediğiniz bazı bilgileri söylebiliriz.
- Görüşmeye devam etmek istiyor musunuz?

Görüşmemizin yaklaşık 10-15 dakika süreceğini tahmin ediyorum. İzin verirseniz sorulara başlamak istiyorum.....

AİLE İLİŞKİLERİ GÖRÜŞME FORMU

1. Ailenizde herkes duygu ve düşüncelerini açık ve rahat bir şekilde ifade eder mi? Büyük Küçük herkesin fikri önemsenir mi?

*Ailenizle ilgili kararları kim verir? Ya da nasıl karar verilir?

*Aile üyeleri birbirine saygılı mıdır?

*Aile üyelerini birbirlerine seslerini yükseltir mi?

2. Ailenizde kurallar esnek midir yoksa uygulanma konusunda katı mıdır ?

*Ailede herkesin belli sorumlulukları var mı?

*Herkes sorumluluklarını yerine getirir mi?

3. Aile üyeleriniz problemlerini birlikte mi çözerler? yoksa herkes kendi başına mı halleder?

*Aile üyeleri ne gibi konularda yardımlaşır?

4. Ailenizde birlik beraberlik duygusu var mıdır?

*Aile üyeleri sevgi şefkat gibi duygularını belli eder mi?

*Aile üyeleri birbirine sevgisini nasıl gösterir?

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Zehra DEMİRCİ tarafından yapılmaktadır. Çalışılan tez konusu 'Okul Öncesi Öğrencilerinin Değerleri İle Aile İlişkileri Arasındaki İlişki'dir. Bu çalışmada kullanılacak olan bütün bilgiler yalnızca bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır. Formlara lütfen adınızı yazmayınız. Öncelikle 'Kişisel Bilgi Formu' kısmını doldurunuz. **Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyunuz ve araştırmanın geçerli ve güvenilir olması için seçeneklerden kendi durumunuza en uygun olanı cevaplandırınız. Hiçbir maddeyi boş bırakmamanızı rica eder**, ilgi ve desteğiniz için teşekkür ederiz.

1. **Cinsiyetiniz:** ( ) Kadın ( ) Erkek
2. **Yaşınız:** ( ) 20-25 ( ) 26-30 ( ) 31-35 ( ) 36-40 ( ) 41-45 ( )
46 ve üstü
3. **Eşinizin yaşı :** ( ) 20-25 ( ) 26-30 ( ) 31-35 ( ) 36-40 ( ) 41-45 ( )
46 ve üstü
4. **Anaokuluna devam eden çocuğunuzun yaşı:** ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( ) 6
5. **Anaokuluna devam eden çocuğunuzun cinsiyeti:** ( ) Kız ( ) Erkek
6. **Kaç çocuğunuz var?** ( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) Diğer
Lütfen yazınız.....
7. **Anaokuluna devam eden çocuğunuz ailedeki kaçınıcı çocuk ?**
( ) 1. ( ) 2. ( ) 3. ( ) Diğer (Lütfen yazınız).....
8. **Sizden başka çocuğunuzun bakımı ile ilgilenen başka biri var mı?**
( ) Evet ( ) Hayır
9. **Yanıtınız evet ise çocukla ilgilenen aşağıdakilerden hangisi?**
( ) Büyükanne ( ) Büyükbaba ( ) Teyze/Hala ( ) Bakıcı
( ) Diğer (Lütfen yazınız).....
10. **Ailenizde siz, eşiniz ve çocuklarınız dışında sizinle yaşayan kişiler ya da akrabalar var mı?**
( ) Evet ( ) Hayır

11. Yanıtınız evet ise aşaşıdakilerden hangisi ?

( ) Dede – Babaanne - Anneanne ( ) Teyze – Hala ( ) Amca – Dayı ( ) Kuzen
( ) Diğer.....

12. Eğitim durumunuz nedir?

( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Önlisans ( ) Lisans ( ) Lisans üstü

13. Eşinizin eğitim durumu nedir?

( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Önlisans ( ) Lisans ( ) Lisans üstü

14. Kaç yaşında evlendiniz?

( ) 15-20 ( ) 21-25 ( ) 26-30 ( ) 31-35 ( ) 36-40 ( ) 41 ve üstü

15. Kaç yıllık evlisiniz?

( ) 0-5 ( ) 6-10 ( ) 11-15 ( ) 16- 20 ( ) Diğer (Lütfen yazınız).....

16. Çalışma durumunuz : ( ) Evet ,alışıyorum ( ) Hayır , alışmıyorum.

17. Mesleğiniz : .....

18. Eşinizin alışma durumu nedir? : ( ) alışıyor ( ) alışmıyor

19. Mesleği :

20. Ailenizin gelir düzeyi : ( ) Düşük ( ) Orta ( ) Yüksek

21. Bedensel veya psikolojik herhangi bir hastalığınız var mı? : ( ) Evet ( ) Hayır ( ) belirtiniz...

22. Eşinizin bedensel veya psikolojik herhangi bir hastalığı var mı?: ( ) Evet ( ) Hayır ( ) Belirtiniz

KATILIMCI ONAY FORMU

Sayın Veli,

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisiyim. Yüksek lisans tezi kapsamında “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değerleri ile Annelerin Aile İlişkilerine Dair Görüşleri” başlıklı bir araştırma yapmaktayım. Araştırmanın amacı okul öncesi dönem çocuklarının sevgi, saygı, sorumluluk ve iyilik değerleri ile aile ilişkilerini incelemektir. Bu amaçla çocuklarınızın ve sizlerin görüşlerine ihtiyaç duymaktayız.

Sizle ve çocuğunuzla yapılacak görüşmede cevaplarınız kesinlikle gizli tutulacak ve bu bilgileri araştırmacılar dışında kimse görmeyecek ve bu cevaplar sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır. Araştırma raporunda sizin isminiz ve çocuğunuzun ismi kesinlikle yer almayacaktır. Bu formu imzaladıktan sonra hem siz hem de çocuğunuz katılımcılıktan ayrılma hakkına sahipsiniz.

Araştırmaya katılarak bize sağlayacağınız bilgiler okul öncesi çocuklarının değer algıları ile annelerinin aile ilişkilerine dair görüşlerinin saptanmasına önemli katkıda bulunacaktır. Araştırmayla ilgili sorularınızı aşağıdaki e-posta adresini veya telefon numarasını kullanarak bize yöneltebilirsiniz.

Saygılarımızla

Araştırmacı:

Danışman:

Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Anabilim Dalı

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul

Tel:

e-posta:

A) Bu araştırmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve çocuğum.....'nın da katılımcı olmasına izin veriyorum. Çalışmayı istediğim zaman yarıda kesip bırakabileceğimi biliyorum ve verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı olarak kullanılmasını kabul ediyorum.

Anne Adı Soyadı:.....

İmza: .....

B) Bu çalışmaya katılmayı kabul etmiyorum ve çocuğum.....'nın da katılımcı olmasına izin vermiyorum.

Anne Adı Soyadı:.....

İmza: .....

ÖZGEÇMİŞ

ZEHRA DEMİRCİ

Küçük Bölcek Mah.2631.sokak no:5 68100 / AKSARAY

zehrademirci34@gmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

Yüksek Lisans	Aile Danışmanlığı ve Eğt., Sabahattin Zaim Üniv.	2016 - Halen
	Tez: Okul Öncesi Çocuklarının Değerleri ile Annelerinin Aile İlişkilerine Dair Görüşlerine Nitel Bir Bakış	
Üniversite	Çocuk Gelişimi, İstanbul Üniversitesi,	2018-Halen
Üniversite	Okul Öncesi Öğrt., Marmara Üniv.	2005 - 2009

STAJ DENEYİMİ

İstanbul Acıbadem Anaokulu	2009
İstanbul Avrupa Koleji	2008

KURS / SERTİFİKA BİLGİLERİ

Çalışanların Temel İş Sağlığı ve Güvenliği Kursu	Aksaray MEM	2019
Uygulamalı Tiyatro	AKMEK	2018
Yağlı Boya Resim Kursu	İstanbul Esenyurt Halk Eğitim Merkezi	2016
Proje Hazırlama Teknikleri	Eyüp İlçe MEM	2015
Yardımcı Satranç Antrenörlüğü Kursu	Satranç Federasyonu	2015
Yenilenen Okul Öncesi Eğitim Programı Semineri	Trabzon MEM	2013
Drama	Trabzon Çarşıbaşı Halk Eğitim Merkezi	2013
Temel Arama Kurtarma Eğitimi	İstanbul Valiliği	2008

BİLGİSAYAR BİLGİSİ

Word, Excel, Powerpoint: Çok iyi

SPSS, NVİVO: İyi

İLGİ ALANLARI

Tiyatro, Drama, Müzik, Satranç, Yağlı Boya, Fotoğrafçılık, Trekking, Kampçılık, Sivil Savunma, Voleybol

DERNEK VE KULÜP ÜYELİKLERİ

Marmara Okul Öncesi Mezunları Derneği